

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Problematika osob s nevyhraněnou genderovou identitou

Bc. Tereza Hebká

Diplomová práce

Studijní program: Psychologie

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jaroslav Koťa

Praha 2021

Prague College of Psychosocial Studies

The issue of people with a non-binary gender identity

Bc. Tereza Hebká

Diploma Theses

Diploma Thesis Work Supervisor: doc. PhDr. Jaroslav Kořa

Praha 2021

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Hradci Králové dne

Podpis

Poděkování:

Mé poděkování patří docentu PhDr. Jaroslavu Koťovi za odborné vedení, cenné rady a věcné připomínky. Velký vděk též patří respondentům a respondentkám, kteří*které se v práci podepsali*y svými příběhy a proměnili*y mé smýšlení o tématu.

Anotace:

Diplomová práce se zabývá tématem nebinárních genderových identit. Teoretická část zařazuje nebinaritu do kontextu společnosti, věnuje se vývoji nebinární identity v životě jedince, legislativnímu ukotvení v ČR a odborné péči o nebinární osoby. Empirická část v podobě výzkumné sondy přibližuje a analyzuje životní zkušenosti 6 nebinárních osob prostřednictvím metody IPA. Zodpovídané výzkumné otázky se věnují především názorům, zkušenostem a prožívání nebinárních osob. Odpovědi na otázky analyzují vývoj identity, přijetí společností, legislativní ukotvení a odbornou péči v životě těchto jedinců.

Klíčová slova: gender; nebinární genderová identita; nebinarita; genderqueer; pohlavní identita; genderová identita; transgender

Abstract:

The diploma thesis deals with the topic of non-binary gender identities. The theoretical part places non-binary in the context of society, deals with the development of non-binary identity in the life of an individual, legislative basis in the Czech Republic and professional care for non-binary people. The empirical part is in the form of a research approaching and analysing the life experiences of 6 non-binary people using the IPA method. The answered research questions are mainly devoted to the opinions, experience and feelings of non-binary people. The answers to the questions analyse the development of identity, acceptance by society, legislative basis and professional care in the lives of these individuals.

Key words: gender; non-binary gender identity; non-binary; genderqueer; sexual identity; gender identity; transgender

Obsah

Úvod	8
A. Teoretická část	10
1. Základní pojmy	10
1.1 Pohlaví a gender	10
1.2 Genderová identita a genderová role	11
1.3 Transgender a genderqueer	12
2. Maskulinita a femininita	13
2.1 Teoretické vymezení	13
2.2 Charakteristiky a společenské stereotypy	14
2.3 Androgynie	15
3. Nebinarita	16
3.1 Vymezení pojmu nebinarita	16
3.2 Nebinarita a její varianty	16
3.3 Vývoj nebinární identity	18
3.4 Genderová lingvistika českého jazyka ve vztahu k nebinaritě	18
3.3.1 Příznakovost jazyka a generické maskulinum	19
3.3.2 Přechylování jmen	20
3.3.3 Zájmena	21
4. Právní hledisko nebinarity	22
4.1 Legislativní ukotvení nebinárních osob	22
4.2 Možnosti úřední změny jména	22
4.3 Možnosti úřední změny pohlaví	23
5. Odborná péče o nebinární osoby	25
5.1 Psychoterapie	26
5.2 Hormonální terapie	26
5.3 Možnosti chirurgických zákroků	27
6. Organizace sdružující a podporující nebinární osoby v České republice	28

6.1	Prague pride	28
6.2	Trans*parent	29
6.3	TakyTrans	29
B.	Empirická část.....	30
7.	Uvedení do metodologie výzkumu	30
7.1	Cíl výzkumu a výzkumné otázky	30
7.2	Výzkumný soubor	30
7.3	Sběr a analýza dat, představení metody IPA.....	32
7.4	Reflexe subjektivity	34
7.5	Etické otázky výzkumu	35
8.	Kazuistiky.....	37
8.1	Lena	37
8.2	René	40
8.3	Kelly	42
8.4	Neris	44
8.5	Alix.....	46
8.6	Ronie	47
9.	Výzkumná zjištění.....	49
9.1	Jak se vyvíjí genderová identita u nebinárních jedinců?.....	49
9.2	Jaké zkušenosti mají nebinární osoby s přijetím společností, rodinou a přáteli? ...	58
9.3	Jak problematiku nebinárních osob uchopil odborník, se kterým spolupracovali/spolupracují?	64
9.4	Jaký mají nebinární osoby názor na legislativní a medicínské ukotvení své problematiky?	68
	Závěry výzkumné sondy	70
	Závěr.....	73
	Prameny a literatura	75
	Bibliografické údaje.....	79

Úvod

Jak již název napovídá, tato diplomová práce se bude zabývat problematikou nebinarity osob především v České republice. Práce je pokračováním mé bakalářské práce na téma Problematika transgenderu a bude vymezovat mnohé často ne příliš známé pojmy, zároveň bude hlouběji seznamovat s životem genderqueer osob. Práce bude teoreticko-empirická, proto budou data představená v části teoretické podložena daty výzkumnými získanými rozhovory se samotnými nebinárními jedinci.

První kapitola této práce se bude zabývat pojmy jako jsou pohlaví či gender, a bude částečně převzata z mé bakalářské práce (konkrétně kapitoly 1.1., 1.2 a 1.3). Tyto pojmy kapitola jako takové vymezí, zasadí je do kontextu práce a přiblíží jejich důležitost.

Druhá kapitola bude rozebírat pojmy maskulinita a femininita jako jedny z ústředních ke správnému pochopení hlavní problematiky probíraného tématu. Pojmy maskulinita a femininita bude zprvu řádně teoreticky vymezeny. Následně budou k těmto pojmům přiřazeny společenské charakteristiky a s nimi spojené stereotypy. Kapitola bude též probírat pojem androgynie neboli mezipohlavnost či oboupohlavnost z biologického hlediska.

Třetí kapitola vymezí samotný ústředí pojem genderqueer, jinak také nebinární či nonbinary osoby. Nebinarita má mnoho variant, které bude představovat celá podkapitola. Bude přibližovat jednotlivé varianty, vysvětlovat a popisovat je a uvádět do kontextu společenského života. Jedna z kapitol bude rozebírat i genderovou lingvistiku a (ne)možnosti nebinarity jazyka českého i anglického.

Čtvrtá kapitola se bude zabývat právním hlediskem nebinarity. Bude dávat vyniknout problematice z pohledu úřednictva. Základem bude legislativní ukotvení genderqueer problematiky v zákonech. V další části se bude zabývat úřední změnou jména, možnostmi výběru křestního jména a variantami pro změnu příjmení. Jako poslední kapitola bude představena možnost úřední změny pohlaví a s ní spojené povinnosti jako je sterilizace či již zmíněná změna jména.

Kapitola pátá a v teoretické části i poslední bude představovat tři nejznámější organizace, které se problematikou nebinarity a s ní podobnými fenomény zabývají. Bude představovat jejich práci, snahy a základní cíle.

Empirická část poté bude představovat šest životních příběhů nebinárních osob. Data budou získávána pomocí hloubkových narativních rozhovorů, které dají vyniknout podstatným tématům. Tyto osoby budou vybírány pomocí sociálních sítí, případně pomocí metody snow-ballu. Získaná data budou následně zpracovávána pomocí IPA, tedy Interpretativní fenomenologické analýzy, která dá vyniknout zejména subjektivní zkušenosti respondentů, zároveň také dá možnost výzkumníkovi a případně čtenáři lépe situaci uchopit a pochopit. Cílem výzkumné sondy bude popsat a analyzovat životní zkušenosti 6 nebinárních osob. Předmětem zájmu bude jejich dětství, uvědomování si genderové dysforie či jinakosti a řešení tíživých pocitů, které případně dysforie způsobuje v každodenním životě nebinárních jedinců

A. Teoretická část

1. Základní pojmy

Pro mnohé lidi včetně odborníků se často stává problematické vymezit rozdíl mezi pohlavím, genderem či sexualitou. Tyto chyby se poté též promítají do povědomí veřejnosti, které dané pojmy využívá chybně či jim jednoduše nerozumí. Též literatury různých zdrojů se ve výkladu následujících pojmů velice liší, jedná se především o rozpor literatur psychologických, sexuologických a lékařských. V následujících kapitolách se tak pokusím o zachycení co nejpřesnějšího obrazu pojmů kombinací dostupných literatur. Následující podkapitoly či jejich části jsou převzaty z mé bakalářské práce (Hebká, 2019).

1.1 Pohlaví a gender

Příslušnost k jednomu z pohlaví se určuje na základně vnějších pohlavních znaků, a to již v prenatálním období, s jistotou hned po narození. Jedná se tedy většinou o jednoznačně určitelný rys a neohlíží se na prožívání jedince. Je to součást přirozenosti, která však jak později zjistíme nemusí úplně souhlasit s vnitřním přesvědčením tohoto jedince a společenskými stereotypy. „Pohlaví zahrnuje v podstatě všechno, co odlišuje muže a ženu na biologické úrovni“ (Janošová, 2008, s. 38). Jelikož je pohlaví součástí přirozenosti, rozlišujeme jednoznačně právě dvě, a to mužské a ženské, výjimkou je pak intersexualita neboli mezipohlavnost, kdy dochází k nesouladu genetické, hormonální a anatomické složky pohlaví (Fafejta, 2004).

Naproti tomu gender není daný biologicky, ale jedná se spíše o sociální stereotypy, které společnost od jedince očekává. Gender je ta stránka osobnosti, která může být měněna proti stereotypům společnosti ve prospěch samotného jedince. Je dán pouze sociálními normami, není daný ani závazný. Zároveň ani není dané, která jeho podoba je a která není správná. Jak říká Šmausová (2002, s. 19): „...nikde neexistuje jednoznačné a úplné přiřazení genderových rolí podle určitých tělesných znaků. Členové společnosti hrají spíše tu genderovou roli, kterou od nich vyžaduje genderový kontext čili gender té instituce, ve které právě aktivně vystupují.“ Gender je v naší společnosti spojován s pohlavím a je mezi nimi stereotypizovanou společností vytvářen pevný vztah, který však nemusí v některých případech být správný. Ještě nenarozené dítě, u kterého bylo moderní

technikou zjištěno pohlaví, získává společností udaný gender i přes to, že se k dané věci nemohlo vyjádřit. Jedním z klasických stereotypů genderových rolí jsou barvy vybavení novorozeněte – modrá pro chlapce a růžová pro dívky. Z toho vyplývá, že v „klasickém“ životě si existenci genderu plně neuvědomujeme a jsou brány v potaz pouze biologické příslušnosti k pohlaví, se kterými souvisí i pozdější chování k jedincovi, která jsou však vykonstruována společností. „Takto si dítě vlastně nevytvoří odstup od své genderové role – nepovažuje se to za „normální“ chování“ (Fafejta, 2004, s. 31). Při narození dítěte se slovy „je to chlapeček“ rodiče nedostávají jen informaci o pohlaví, ale jedná se i o jakýsi návod společnosti, jak dítě vychovávat, jak se k němu chovat a co od něho očekávat. „Socializace je úspěšná, když se ztotožníme s genderovou identitou, která nám byla přisouzena“ (Fafejta, 2004, s. 32). V mnohých jazycích, včetně toho našeho je navíc genderová příslušnost zvýrazněna v rodech – zejména ženský a mužský. Toto se stává problémem při neshodě pohlaví a genderu (Fafejta, 2004).

1.2 Genderová identita a genderová role

Genderovou neboli pohlavní identitu tvoří genderové atributy, které daný jedinec přijímá a uznává je a je součástí sebepojetí. Jedinec se může cítit být ženou, mužem, kombinací obou nebo ani jedním z těchto genderů (Janošová, 2008). Jedná se tedy o vlastní pocit sounáležitosti či rozporu s vlastními tělesnými znaky a prožíváním příslušnosti k daným znakům. Odráží se ve všech složkách společenského života, tedy i v profesních, kulturních a dalších preferencích. Dále se také projevuje v samotném myšlení, cítění a prožívání jedince (Procházka & Weiss, 2008).

Genderová role je naproti tomu vnější chování očekávané od daného genderu, které tedy nemusí vždy být v souladu se sebepojetím, a tedy i s genderovou identitou (Janošová, 2008). „Při jejím formování v období vývoje se vedle biologických a psychogenních aspektů uplatňuje i vliv rodičů“ (Procházka & Weiss, 2008). Cohen-Kettenis a Pfäfflin (2008, s. 49) uvádějí, že „rodiče a další dospělé osoby spolu se sourozenci a ostatními dětmi pak přímo ovlivňují rozvoj pohlavní identity tím, že u dítěte podporují či naopak trestají chování spojované s tím či oním pohlavím, a nepřímo tím, že fungují jako vzory, vůči nimž se dítě vymezuje“. Genderové role mohou být maskulinní, femininní, androgynní, při níž jsou role maskulinní a femininní v rovnováze, nebo pak jinak kombinované role (Bem S. L., 1981).

1.3 Transgender a genderqueer

Pojem transgender poprvé použila transaktivistka Virginia Price někdy okolo let 1987 a 1988 (Feinberg, 2000). Zahrnuje všechny možné jedince, u kterých dochází k nesouladu biologického pohlaví a genderové identity. (Pfähflin, Bockting, Coleman, Ekins, & King, 2005) Při tomto nesouladu poté vzniká genderová rozlada (Cohen-Kettenis & Pfähflin, 2008). Tyto rozlady bývají různého druhu a nachází se v Mezinárodní klasifikaci nemocí MKN-10 pod různými kódovými označeními. Jedná se o kódová označení F64. Kritéria jsou následně rozdělena podle jednotlivých poruch identity:

- Transsexualismus (F64.0)
- Transvestitismus dvojí role (F64.1)
- Poruchy pohlavní identity v dětství (F64.2) – rozdílné pro chlapce a dívky
- Ostatní poruchy pohlavní identity (F64.8)
- Nespecifikovaná porucha pohlavní identity (F64.9)

(MKN-10 Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů)

Transgenderismus má mnoho specifických podob, které však jednotlivě nejsou zaneseny do MKN-10. Mnoho z nich je i na hranici „normality“. Tato pomyslná hranice se také postupem času posouvá a mění. Například tak žena, která by si v minulosti vzala oblek a kravatu, by byla považována za transgender jedince. V dnešní době by se však nad tímto oděním ženy lidé mnoho nepozastavovali. Stejně tak muž s náušnicí se již považuje za „normálního“ (Spencerová, 2003).

Mezi transgender jedince patří i zástupci genderqueer, nebinární, kterými se primárně zabývá tato diplomová práce. Genderqueer jedinec je jinak také non-binary, česky již zavedený pojem nebinární, či velmi výstižný anglický pojem genderfuck. Tito jedinci se snaží zbořit mýty a rozbít dichotomii genderových identit a rolí. Představitel non-binary skupiny se necítí být zástupcem ani jednoho ze společnosti nabízených genderů a snaží se určit si svůj směr, svou cestu a prezentovat tak svůj vlastní gender. Prezentuje se tak, jak je jemu samotnému příjemné bez ohledu na společenské normy a pohledy či dokonce narážky okolí. Více v kapitole 4 této práce (Richards, a další, 2016).

2. Maskulinita a femininita

Maskulinita a femininita nejsou dvě vylučující se protiklady, ale naopak jde o dimenze, které stojí proti sobě na pomyslné stupnici, na které se jedinec vyskytuje většinou blíže k jednomu pólu. V případě, že by se tento jedinec vyskytoval v pomyslném středu stupnice a vykazoval tak znaky obou dimenzí, byl by označen za androgynního (Bem S. L., 1981).

2.1 Teoretické vymezení

Maskulinita a femininita tedy představují přirozené atributy fyzické, psychické, osobnostní dále pak vzorce chování, zájmy, hodnoty apod. Tyto atributy jsou společností považované za typické a žádoucí pro ženy a muže a jsou tak spojované s mužstvím a ženstvím. Wyrobková (2005) pak ve své práci shrnuje 5 základních teoretických vymezení, která vycházejí z dostupných literatur a názorů odborníků:

1. **Charakteristiky, v nichž se muži a ženy systematicky liší** – v tomto případě se jedná o vzorce chování, které se systematicky liší v chování žen a mužů. Teorie je založená na dotazníkovém šetření provedeném M. L. Termanem a C. Coxovou-Milesovou ve 30. letech. Šetření bylo založeno na hodnocení typických aktivit žen a typických aktivit mužů. Mezi typické aktivity žen bylo považováno například vaření, péče o domácnost a děti. Mezi typicky mužské pak byl řazen sport, zejména pak fotbal. Tyto aktivity byly řazeny mezi mužské či ženské podle signifikantních rozdílů v hodnocení probandů (Brannon, 2017).
2. **Sociální role mužů a žen** – v této teorii jsou hlavním zájmem společenské role, které jsou typické pro muže a pro ženy zvláště. Teorie říká, jaké hlavní životní role má zastávat to které pohlaví, které osobnostní rysy jsou vhodné a jak se má žena či muž chovat ve společnosti i mimo ni. Tyto rysy a atributy vznikly v historickém kontextu a vývojem socio-kulturní sféry. Ty základní například říkají, že žena je něžná, pečující (základ mateřství a výchovy dětí), muž je pak soupeřící, silný (zaopatřuje rodinu a její blaho) (Maccoby, 2003).
3. **Atraktivní charakteristiky pro opačné pohlaví** – toto pojetí maskulinity a femininity vychází z evoluční psychologie. Říká nám, které atributy ať už psychické či fyzické jsou atraktivní pro opačné pohlaví. Ženy jsou nejvíce feminní

a nejpřitažlivější pro muže v době ovulace tedy nejvyšší plodnosti, kdy mají červené rty a plné tvary. Proto se i ženy snaží vypadat přitažlivě i v době mimo toto období. Muži naproti tomu jsou pro ženy nejatraktivnější, když mají vysoké pracovní postavení a velké ambice. Důležitá je i asertivita, finanční zabezpečení, sebevědomí a společenské postavení (Barret, 2007).

4. **Genderové stereotypy** – toto pojetí chápe maskulinitu a femininitu jako soubor typických vlastností osobnosti, vzorců chování a fyzického vzhledu, přičemž tyto atributy vznikly na základě přesvědčení společnosti o mužích a ženách. Tyto atributy nemusí vypovídat o skutečnosti, mají však velký vliv na očekávání jedince o druhých a následné chování k nim. Zároveň tyto stereotypy nejsou spojeny ve většině případů s přímou zkušeností, ale jsou přebírány tradicí, a tedy i výchovou rodičů (Bem S. L., 1981).
5. **Genderová identita** – nakonec je maskulinita a femininita chápána jako subjektivní pocit příslušnosti k jedné ze skupin. Jedná se tedy o psychické rozpoložení a fyzický vzhled, které jedinec považuje za správné a relevantní ke své osobě, vybírá si tak atributy jemu vlastní a příjemné. Na druhou stranu na základě sociálních vlivů jako je kultura a výchova není genderová identita určována čistě jedincem, ale je částečně převzata z prostředí (Janošová, 2008).

Z předešlých bodů tedy vyplývá, že míru femininity a maskulinity nelze jednoznačně určit a záleží na teoretickém vymezení, které jedinec zastává. Například nelze porovnávat míru femininity z bodu 2 – jakou roli žena zastává, s mírou femininity z bodu 3, kde hlavní roli u žen hraje vzhled a atraktivita. Nejpříhodnější by však bylo jednotlivé body propojovat a hledat mezi nimi souvislosti a spojitosti.

2.2 Charakteristiky a společenské stereotypy

Femininitu a maskulinitu, jak již bylo řečeno výše, lze měřit dotazníkovým šetřením. Tyto dotazníky jsou nejčastěji založeny na míře instrumentality a expresivity v chování jedince. V následujících odstavcích se pokusím přiblížit charakteristiky těchto pojmů (Bem S. L., 1981).

Instrumentalita je celosvětově přisuzována spíše mužům, jedná se tedy u maskulinní charakteristiku. Instrumentalita se projevuje především nezávislostí, asertivitou,

aktivitou, sebevědomím, sebeprosazením, vůdcovstvím, agresivitou, ctižádostí či soutěživostí (Wyrobková, 2005).

Naproti tomu **expresivita** je přisuzována ženám a jedná se tak o femininí charakteristiku. Expresivita se pak projevuje altruismem, projevováním emocí, vřelostí, empatií, pomocí druhým a pasivitou (Wyrobková, 2005).

Instrumentalita a expresivita jsou tedy hlavní charakteristiky, pomocí kterých lze přemýšlet o genderu. Lze však rozporovat o striktním rozdělení charakteristik pro tu či onu dimenzi. Nelze jednoznačně říct, že expresivní znaky musí striktně znamenat pasivitu, a naopak instrumentalista musí striktně znamenat aktivitu. Je mnoho proměnných, které působí na jedince a tím tedy může být jeho příklon k jednotlivým dimenzím fluidní.

2.3 Androgynie

Maskulinita a femininita byly dlouhou dobu pojímány jako dichotomické bipolární dimenze. To však vyvrátila Bémová (1974), která ve své práci jako první uvedla pojem androgynní. Androgynního jedince představuje jako takového, který projevuje rysy instrumentální i expresivní, a to ve vysoké míře. Není tedy jednoznačně určitelné převaha maskulinity či femininity. Jedinec tyto rysy projevuje podle situační přiměřenosti a přechází tak od instrumentálnosti k expresivitě od situace k situaci. Jedinec tak může využívat „mužské“ i „ženské“ chování, což vede k přiměřené reakci na situaci a k jejímu nejlepšímu vyřešení pro danou osobu, potažmo její okolí a nemusí se tak omezovat na jemu dané chování vhodné ve společnosti.

Androgynní jedinci se vyznačují vlastnostmi typickými pro obě skupiny, jsou to zejména: tolerantnost a akceptace, vysoká schopnost interního locus of control, schopnost zvládat stresové situace, vysoké sebehodnocení, velká míra self-efficacy, emoční stabilita a zdraví či vysoká míra adaptability. Zároveň jsou tyto jedinci velmi ceněni jako společníci, životní a sexuální partneři, a to právě kvůli schopnosti přizpůsobení se situaci a vhodnosti reakce na ni (Bem S. , 1974).

3. Nebinarita

3.1 Vymezení pojmu nebinarita

Nebinární osoby, jinak také non-binary či genderqueer, necítí svůj gender jako vymezený pro ženský či mužský. Tyto osoby se identifikují s mužským i ženským genderem zároveň, či jsou naopak s veškerými gendery v rozporu a vymezují si svou cestu. Je také možné, že cítí různý gender v různou dobu podle dané situace. Tyto genderové identity mimo binární soubor jsou stále více v současné době uznávány jak lékařskými a psychologickými, tak právními sférami společnosti. Stále je však zapotřebí s touto „problematikou“ seznámit i laickou veřejnost, aby tito jedinci nebyli obhajováni jen sami sebou a malou zasvěcenou skupinou příznivců (Richards, a další, 2016).

Nebinárních jedinců je dle populačních studií velmi malé procento. I přes to, že nebinarita byla ve společnosti odjakživa, stále zůstává na okraji společnosti. Z teoretického hlediska se nejedná o žádný druh patologie či osobnostní poruchu, přesto skupinu nebinárních jedinců stále ohrožuje marginalizace a následná diskriminace jako minoritní skupiny obyvatelstva (Richards, a další, 2016).

Nebinární a genderqueer se používá jako zastřešující pojem mnohých variant genderu, které nezapadají do normovaných tabulek společnosti a vymykají se tak binaritě maskulinita-femininita. Jsou tu tak dvě skupiny zastánců tohoto pojmu, jedna skupina se začleňuje do jisté míry do binarity a vyskytuje se někde mezi nimi či v jejich blízkosti, jiné osoby se pak identifikují s naprosto jiným, novým a odlišným genderem a snaží se tak od binárního pojetí oprostit. V následující kapitole se pokusím některé z nejčastějších variant nebinarity přiblížit a popsat (Miltersen, 2016).

3.2 Nebinarita a její varianty

Jak jsme již v předchozí podkapitole zjistili, tak non-binary je pouze zastřešující pojem, pod který se řadí mnoho variant, se kterými se můžeme setkat. Proto se pokusím vyčlenit alespoň několik z nich, které jsou dohledatelné v dostupných literaturách.

Demigender: Osoba patřící do této skupiny se více či méně částečně identifikuje s jedním z binárních genderů, přičemž tento gender nemusí nijak souviset s biologickým pohlavím. Do této skupiny se tak řadí **demiboy** (jedinec přijímající některé prvky

maskulinního genderu) a **demigirl** (jedinec přijímající některé prvky femininního genderu). Tito jedinci přijímají z daného genderu to, co jim samotným vyhovuje. Většinou se identifikují s lingvistickou složkou daného genderu, totiž že demiboy chce být oslovován a mluví o sobě v mužském rodu a demigirl chce být oslovována a mluví o sobě v ženském rodu (Miltersen, 2016).

Genderfluid: Tito jedinci mají gender proměnlivý v čase a situacích. Tento gender se proměňuje buď v rámci binárních genderových kategorií, nebo se vymyká z obou. Fluidní gender se tak někdy identifikuje jako ženský, někdy jako mužský, někdy jako ani jeden z předešlých, tedy jako bezpohlavní nebo nevyhraněná identita, a někdy jako jejich kombinace (Mardell, 2016).

Gender neutral: Osoby s neutrálním genderem chtějí, aby na ně lidi nahlíželi bez ohledu na gender. Tyto osoby tak přiznávají, že gender mají, ale prosazují názor, že gender nijak neovlivňuje jejich chování a neměl by tak ovlivňovat ani náhled druhých osob na ně (Mardell, 2016).

Agender/Genderless: Agender osoby jsou takové, u kterých gender naprosto chybí. Tito lidé říkají, že gender je pro ně samotné irelevantní a neexistující, neovlivňuje tak jejich životy a smýšlení (Mardell, 2016).

Genderflux: Gender těchto osob kolísá či fluktuuje na intenzitě. Při tomto genderovém cítění nezáleží na jeho směřování či binaritě, projednává se pouze již zmíněné fluktuování a jeho síla v čase (Mardell, 2016).

Pangender: Osoby pangender cítí v jednu chvíli mnoho genderů. Je též možné, že daná osoba cítí všechny jí dostupné gendery. V tomto případě se gender neproměňuje v čase a je fixní (může se však proměňovat jako všechny ostatní v závislosti na vývoji osobnosti) (Richards, a další, 2016).

Polygender/Multigender: Osoby této skupiny necítí jeden gender, ale více genderů zároveň. Též se jedná o případ neměnného genderu v čase, je tedy fixní a vázaný na osobu, nikoli na čas (Richards, a další, 2016).

Bi-gender: Jedna z variant multigenderu. Osoba bi-gender cítí právě dva gendery, což neznamená, že musí být maskulinní a femininní. Jedním či oběma gendery mohou být nebinární varianty, se kterými oběma se daná osoba identifikuje (Brill & Kenney, 2016).

Tri-gender: Další z variant multigenderu. Osoba tri-gender cítí právě tři gendery, které mohou být feminní, maskulinní či nezařaditelné vymykající se binaritě (Brill & Kenney, 2016).

3.3 Vývoj nebinární identity

Vývoj genderové identity se pravděpodobně liší u nebinárních lidí od vývoje identity u binárních trans lidí. Dostupné modely vývoje transgenderové identity jsou založeny na kvalitativních šetřeních zaměřených na binární transgender jedince, nebinární se tak s největší pravděpodobností vymykají těmto modelům. Výzkumy nebinárních jsou velmi vzácné, z dostupných prací je však možné říct, že nebinární jedinci vnímají svou identitu více fluidně, flexibilně či proměnlivě než binární jedinci. Též lze z výzkumů usuzovat, že nebinárním jedincům velmi pomáhá chápání pohlaví a genderu jako konstruktů, přičemž se neupevňují ani na jednom pólu genderového spektra (Matsuno, 2019).

Další z výzkumů naznačují, že k odhalení a lepšímu pochopení své nebinární identity dochází později než u binárních trans lidí. Výzkum organizace *Trans*parent* provedla výzkum na české populaci, kde zjistila, že průměrný věk při uvědomění si své genderové identity je 15,3 let, přičemž u binárních trans osob Mtf je to věk 14,5 a u dokonce FtM 12,5 let (Pavlica, Heumann, & Kučera, 2018).

3.4 Genderová lingvistika českého jazyka ve vztahu k nebinaritě

Jazyk se považuje za nejdůležitější komunikační prostředek v životě lidí a je požívaný v každodenním životě. Jazyk sám o sobě v mnoha jazycích včetně toho českého obsahuje četná genderová vodítka, podle kterých je možné poznat gender dané osoby. Výpovědní hodnota je však do značné míry omezena pouze na binární polaritu genderové identity, tedy obsahuje pouze femininní a maskulinní složku. Je tedy velmi problematické, jaký jazyk a rod si zvolí jedinci s fluidním či mnohočetným genderem. Následující podkapitoly představí nejproblematičtější oblasti jazyka ve vztahu k nebinaritě.

3.3.1 Příznakovost jazyka a generické maskulinum

Český jazyk obsahuje mnoho slov, z nichž některá jsou příznaková a některá ne. Jako slova **příznaková** se označují:

- *slova citově zbarvená* – slova kladně či záporně citově zbarvená, která slouží především k vyjádření vztahu k danému objektu či navození nálady a atmosféry;
- *slova hovorová* – blíže přiblíží mluvu jednotlivce či skupiny;
- *slova knižní a básnická* – slova přiblíží styl, kterému se autor či autorka věnuje, tedy že pro různá literární odvětví a období je typická jiná slovní zásoba;
- *slova odborná* – tato slova jsou typická pro vědecká odvětví a napomáhají odborníkům přesně identifikovat a popsat jimi zkoumanou problematiku. Je typické, že laická veřejnost mnohdy nerozumí všema slovům, která jsou však interně v rámci dané vědecké skupiny zcela relevantní. V tomto případě se jedná například zejména o lékařské zprávy, které slouží po informování pacienta zejména k předání informace o problematice jinému lékaři, tedy odborníkovi;
- *slova obsahující gender* – zde se jedná především o binární rozložení těchto slov. V českém jazyce jsou tak slova rozdělena na mužský a na ženský rod, což nutí řečníky nutně si vybrat, kterou binární skupinu bude zastávat a jaký si tedy přiřadí gender. Toto může být problematické u nebinárních osob, kdy se tyto osoby s takto binárním rozložením neztotožňují. Jako slova příznaková genderová může uvést například slova žena – muž, kdy již základ slova určuje, o jaký se jedná gender. Jedná se tedy o genderovaná slova, která většina nebinárních nerada používá, když jsou k nim nuceni. Tito lidé radši použijí slova **bezpříznaková**, která jsou genderově neutrální. Všeříkající je citát z diplomové práce Filipové (2008): „I identify more as a human than male or female.“

S problematikou (bez)příznakovosti jazyka souvisí i **generické maskulinum**. Jedná se o nejzřetelnější projev genderové diskriminace v jazyce, při kterém je mužský tedy maskulinní rod využíván genericky tedy bezpříznakově na všechny situace a skupiny ve společnosti. Mužský rod je tedy příznakový a rodově specifický, zároveň je však v mnoha případech využíván jako bezpříznakový, neutrální a generický. Problematické je tedy zobecňující maskulinum, které připisuje jak ženy, tak muže do jedné profesní, statusové či funkční skupiny stejnými pojmy. Jedná se tedy například o různé druhy zaměstnání či

jiných pozic, příkladem můžeme uvést větu: „Moje žena pracuje jako průvodce a tlumočnick.“ V této větě jsme využili generické maskulinum v podobě profese, jistě by nikdo nevyužil věty: „Moje žena pracuje jako průvodkyně a tlumočnice,“ i když právě zde bychom našli její genderovou správnost a rovnost. tento problém se vyskytuje u mnoha (a většiny) známých profesí: chirurg, psychiatr, psycholog; stejně tak se tato problematika vyskytuje i u pracovní hierarchie: šéf, vedoucí, zaměstnanec (Čmejrková, 1998).

Problematika generického maskulina je v zahraničí (například v anglofonních zemích) do značné míry řešena revizí patriarchálního paradigmatu. Základy slov bývají v mnoha případech *man*, tedy *muž*, tyto základy slov jsou nahrazovány neutrálním slovem *person*, tedy *osoba*. Příkladem může být v angličtině slovo *chairman*, ke kterému se zavádí slovo *chairwoman*, případně pak neutrální *chairperson*. Dalšími příklady mohou být dvojice slov: *spokesman* – *spokeperson*, *salesman* – *salesperson*. Další variantou přechýlení na femininní variantu je přidání koncovky *-ess* k základní maskulinní variantě (například *actor* – *actress*). Zde však autorka namítá, že se v tomto případě jen zdůrazňuje odvození femininní varianty od té maskulinní, a tedy i její podřízenost. Tato příznakovost tak není z feministického hlediska žádoucí (Čmejrková, 1998).

V českém jazyce tato řešení však nemají smysl, protože základem slov nejsou obecné pojmy žena a muž jako je tomu v angličtině. V češtině je snaha zavést k maskulinním pojům i pojmy femininní a lidé si tak postupem času zvykli na pojmy jako jsou psychologka, socioložka, či právnička. Stále zde však zůstává problém s neutrální nebinární variantou slov, která není a pojmenování či oslovení nebinárních jedinců je tak stále problém. Tito lidé jsou nuceni vybrat si z binární nabídky zavedených slov a nemají tak možnost identifikovat se s pojmem člověk či osoba, ale nutně si vybírají z femininní a maskulinní formy (Čmejrková, 1998).

3.3.2 Přechylování jmen

§ 69 zákona č. 301/2000 Sb. říká, že „příjmení žen se tvoří v souladu s pravidly české mluvnice.“ Tímto je myšleno přechylování mužské varianty příjmení nejčastěji pomocí přípony *-ová*. Toto je činěno pouze a výhradně v českém jazyce, a to často i u jmen cizinek například v novinách. Zákon definuje i výjimky, kterých se přechylování netýká. Jsou to ženy, které mají trvalý pobyt v cizině, jsou cizinkami či jejich manžel je cizinec

nebo jsou-li jiné národnosti než české. V tom případě jim je úřady povoleno užívat mužský tvar jejich příjmení.

V souvislosti s nebinárností tedy vzniká problém. Jedinci, kterým bylo určeno ženské příjmení, mohou být nespokojeni s touto variantou a naopak. Příjmení o nich totiž říká, jaké je jejich biologické pohlaví a nemusí nutně vypovídat o jejich identitě genderové. I s tímto zákon určitým způsobem pracuje, více v kapitole 5: Právní hledisko nebinárnosti.

3.3.3 *Zájmena*

Osobní zájmena jsou základní jednotkou vlastní identity. Ovlivňují, jakým způsobem o sobě jedinec smýšlí a jak ho vidí ostatní. Proto je pro nebinární osoby velmi podstatné, jestli a kterou z binárních příznakových variant osobního zájmena dostupnou v češtině si vyberou: totiž on a ona. Problém však nastává u jedinců fluidních či těch, kteří striktně odmítají určenou binaritu. V českém jazyce literatura nezná řešení, z vlastní zkušenosti však vím, že nebinární osoby často používají neutrální tvary zájmen they/them/theirs i v češtině a snaží se tak umocnit a zavést do společnosti svou nebinaritu.

Anglický jazyk již problematiku nebinarity řeší více. Nejen, že mluva je kromě osobních zájmen zcela genderově neutrální, tak se i snaží zavést nová zájmena, která by mohla pomoci nebinárním osobám. Vedle binárních zájmen she/her/hers a he/him/his zavádí jako třetí neutrální variantu zájmena ze/hir/hirs. Hojně užívaná nebinárními osobami jsou i zájmena they/them/theirs (Matsuno & Budge, 2017).

4. Právní hledisko nebinarity

4.1 Legislativní ukotvení nebinárních osob

V současné době v České republice není zákon, který by přímo hovořil o nebinárních či genderqueer lidech. Ukotvena je zde pouze transsexualita, a to pouze ve smyslu změny pohlaví. Jednotlivé části zákonů jsou pak pro nebinární lidi využitelné, jsou však pro ně osobně velmi omezující a svazující.

4.2 Možnosti úřední změny jména

Mnoho nebinárních lidí si přeje změnit jméno. Často chtějí měnit jméno, které je připisováno opačnému biologickému pohlaví, než ve kterém se momentálně vyskytují, to však bez chirurgických zákroků, zejména pak bez sterilizace není možné. V České republice je momentálně možné si v takovém případě změnit jméno za neutrální, tedy takové, které není ani vyloženě ženské, ani mužské podle § 72 zákona 301/2000 Sb. *Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů*. Odstavec 5 tohoto zákona říká, že „matriční úřad povolí na základě žádosti fyzické osoby a potvrzení poskytovatele zdravotních služeb změnu jména, popřípadě jmen, a příjmení na neutrální jméno a příjmení, byla-li zahájena léčba pro změnu pohlaví.“ Nastává i možný problém, kdy úřad matriky neuzná žádající osobou zvolené jméno, které považuje subjektivně za výlučně ženské. Odstavec stejného zákona totiž říká, že „změna jména se nepovolí, žádá-li fyzická osoba mužského pohlaví o změnu na jméno ženské, nebo naopak, žádá-li o změnu jména na jméno neexistující, zkomolené, zdobnělé, domácké ... Vzniknou-li pochybnosti o existenci jména nebo jeho správné podobě, je žadatel povinen předložit doklad vydaný znalcem.“ Po posouzení znalcem a vystavení znaleckého posudku, který jméno uznává pro úřadem žádané pohlaví, je pak změna umožněna. Taková jména znalec hledá ve starých kronikách, historii či v těchto zdrojích v cizině (Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, 2000).

Co se příjmení týče, zde je možná též změna pouze na neutrální tvar daného příjmení. Jedná se nejčastěji o přechýlení pomocí přípony -ů, kdy tvar například příjmení *Novák* bude znít *Nováků*, či *Svobodová* bude *Svobodů*. Další možností je přechýlení příjmení vzniklých z přídavných jmen, která se změní v přivlastňovací přídavné jméno, příkladem

můžeme uvést příjmení *Horský*, které se přechýlí do tvaru *Horských*, či *Malá*, které se přechýlí do tvaru *Malých*.

4.3 Možnosti úřední změny pohlaví

Jak již bylo řečeno, nebinarita není v České republice upravena zákonem, proto je složitější přístup k požadavkům těchto osob v rámci legislativy. Nezřídka se však tyto osoby domáhají Možnost úřední změny pohlaví. Úřední změna pohlaví je ukotvena v zákoně zákonu č. 89/2012 Sb. *Zákon občanský zákoník (2012)*, neřeší však nebinaritu. První odstavec § 29 *Změna pohlaví* říká, že „změna pohlaví člověka nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů.“ Z toho vyplývá, že osoby, které chtějí změnit své pohlaví výlučně úředně, musí podstoupit minimálně sterilizaci.

S nutnou sterilizací v České republice nesouhlasí nespočet trans i nebinárních lidí. V cizině se již od nutných sterilizací úspěšně odstoupilo a k úřední změně pohlaví tak není potřeba. V Česku je zatím dostupný zatím pouze návrh znění *Občanského zákoníku*, který problematiku přísně upravuje. Nejdůležitější změny § 29 *Změna pohlaví* se týkají prvního odstavce, který neznemožňuje změnu pohlaví bez nutné sterilizace:

„Člověk, který dovršil dvanáct let a u něhož je trvalý nesoulad mezi duševním a zapsaným pohlavím v knize narození nebo jiné evidenci podle jiného právního předpisu, má právo na změnu pohlaví“ (Návrh, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, 2018).

Druhý odstavec téhož paragrafu poté upravuje postup při dané změně, která se v tomto znění jeví jako mnohem jednodušší a osobnost nebinárního člověka zásadně méně narušující než znění původní. K úřední změně pohlaví by při schválení tohoto zákona stačilo osobní prohlášení dané osoby společně s potvrzením lékaře sexuologa o genderové dysforii, které je též podobně potřeba při změně jména:

„Pohlaví lze změnit osobním prohlášením před matričním úřadem. K prohlášení je třeba předložit potvrzení o tom, že je u člověka trvalý nesoulad mezi duševním a zapsaným pohlavím, které mu na žádost vydá lékař se specializovanou způsobilostí v oboru sexuologie nebo se zvláštní odbornou způsobilostí v oboru sexuologie. U člověka mladšího patnácti let je třeba, aby mu k učinění prohlášení udělil souhlas

jeho zákonný zástupce“ (Návrh, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, 2018).

5. Odborná péče o nebinární osoby

V posledních letech se značně rozšířilo povědomí a péče o binární trans osoby. Problematické však stále bývá chápání nebinárních osob odborníky, proto se často tito lidé na odbornou péči neobrací. Je však pravděpodobné, že se situace bude s dobou zlepšovat (Richards, a další, 2016).

Richards (2016) dále zmiňuje, že by byla potřeba inovace v péči o nebinární osoby a též empirické výzkumy pro získání hlubších informací o daném tématu. Zdravotníci a ostatní odborníci by měli být s možností nebinárních identit obeznámeni a zároveň výzkumy by měly udávat vhodné modely péče o tyto jedince. Identita by měla být podporována jejím kladným přijetím. Jako primární záležitost by se měla řešit dysforie spojená s nepřijetím společností a tímto vzniklých úzkostných stavů. Pozornosti by neměly uniknout ani rodinné konstelace, které jsou mnohdy velmi složité a pro nebinární osoby tíživé. Problematické bývají i intimní vztahy a s nimi spojená sexualita a možnost reprodukce. Intervence by měla být též zaměřená na tělesné a psychologické pohodlí nebinárních osob.

Velmi důležité v odborné péči je přijetí klienta takového, jaký je ve všech ohledech jeho osobnosti. Proto je podstatné vyhnout se misgenderingu, což obnáší zejména při prvním střetnutí s klientem otevřenou konverzaci na téma jeho preferovaného jména, jazyku, rodu a jiných náležitosti nutných ke komunikaci. Je vhodné ujasnit si, jak klient chápe pojmosloví týkající se jeho situace, která mnohdy při drobné změně postoje pomůže překonat klientovu dysforii. Je nutné si ujasnit, že ne všichni nebinární si připadají jako trans a je nutné eliminovat napětí v terminologii jakousi synchronizací s klientem. Vhodný jazyk a klientem normalizované pojmy umožní lepší přijetí pozdější nabízené pomoci. Důležité je též soustředění na pohodlí klienta. Pokud k těmto aspektům péče nedojde, může dojít k celkovému odcizení, nedostatku důvěry a tím i k nepřijetí péče ze strany klienta (Vincent, 2019).

Dle *Obav a přání trans lidí* (Pavlica, Heumann, & Kučera, 2018) 54,5 % nebinárních a trans lidí komplikuje život přístup lidí a společnosti, tedy zejména jejich neinformovanost, diskriminace a šikana z jejich strany, případně misgendering. 12,2 % tázaných má potom problém s dostupností, cenou a kvalitou lékařské či psychologické

péče, a s tím souvisejícím přístupem odborníků. Nebinární a trans osoby často řeší stigmatizaci ze strany odborníků, totiž že jsou označováni za psychicky nemocné, jak se však necítí být. Systém a legislativa často neumožňuje nebinárním lidem udělat změny ať už úřední nebo fyzické bez určení diagnózy „transsexualita“ sexuologem, která však plně nekoresponduje s cítěním těchto lidí.

5.1 Psychoterapie

V psychoterapii je největším problémem neznalost tématu nebinarity terapeutů. Tito terapeuti velmi často neví, jak se ke klientovi správně zachovat a zaujímají k němu stereotypizovaný misgenderující postoj a narušují tím vztah mezi terapeutem a klientem, který je nutný pro úspěšnou terapii. S těmito předpoklady často sám klient do terapie přichází a snaží se skrývat svou pravou identitu a zkresluje své výpovědi o pocitech, které cítí (Matsuno, 2019).

Matsuno (2019) též zmiňuje, že terapeuti jako celek mají jen minimální povědomí o nebinárních lidech, nebinárním jsou připisovány problémy a vlastnosti binárních trans lidí, což je mnohdy velmi chybný úsudek, kvůli kterému terapie selhává. Zároveň při žádosti o hormonální terapii je nutné naplnit binární trans předpoklady, podle kterých se řada terapeutů řídí i u nebinárních jedinců, kteří jsou tak posléze s péčí nespokojení.

K nebinárním jedincům je tak potřeba zejména v rámci psychoterapie přistupovat velmi individuálně. Je potřeba osobnost klienta přijmout tak, jak ji terapeutovi podává. Je nutné odpoutat se od zažitých stereotypů a předsudků a naladit se na myšlení nebinárního klienta. V žádném případě není vhodné předkládat terapeutovy názory klientovi a nevnucovat mu své hodnoty. Vhodné druhy terapie jsou takové, které přijímají člověka jako jedinečného, na člověka zaměřené terapie a všepřijímající a respektující druhy terapie (Chang, Singh, & dickey, 2018).

5.2 Hormonální terapie

Ve velké spoustě případů jsou nebinární osoby spokojené se svým tělem, nebo mají jen malé, snadno řešitelné požadavky na svou změnu. Nemalé procento však usiluje o získání hormonální terapie, která však není pro nebinární v současné době v České republice dostupná. Pro získání hormonální terapie je nutný zdoluhavý proces, přičemž tento jedinec nutně musí být označen jako transsexuální a musí tak získat danou

diagnózu. Proto se nebinární nezřídka uchylují ke zkreslování vyšetření, aby tuto terapii i přesto získali (Richards, a další, 2016).

Nebinární se tedy uchylují k hormonální terapii, pokud chtějí některý z rysů, který daný hormon poskytuje. Například jedinci, kterým bylo přisouzeno při narození ženské pohlaví, často vyžadují testosteron, aby jejich tělo získalo na mohutnosti a změnilo svou vizuální stránku, aby jim začali růst vousy, či aby jejich hlas získal jinou výšku a barvu. Naopak jedinci, kterým bylo přisouzeno při narození mužské pohlaví, vyžadují ženské hormony nejčastěji z důvodu růstu poprsí, jiné důvody jsou pak změna výšky a barvy hlasu či celkově jiné ukládání tělesného tuku a tím změna tělesných proporcí (Jahodová, 2016). Při hormonální terapii je nutno brát na zřetel, že jednotlivé změny od sebe nelze oddělit a není tak možné získat tělesné změny pouze v některých oblastech, dochází tedy do určité míry ke změnám ve všech složkách zároveň; například nelze se při užívání ženských hormonů vyhnout růstu poprsí, když chce klient například pouze změny v oblasti hlasu (Vincent, 2019).

5.3 Možnosti chirurgických zákroků

Někteří z nebinárních osob touží po chirurgické změně na svém těle z důvodu většího přiblížení se femininí či maskulinní podobě, případně k podobě androgynní, či naopak kvůli odstranění některých femininích či maskulinních znaků, aby jejich tělo více odpovídalo jejich prožívanému genderu. Na genderově afirmační chirurgii je však pro nebinární osoby v Česku velmi těžké dosáhnout, protože podléhá stereotypům společnosti na binární pojetí identity a je tedy náročné získat doporučení sexuologa, které je pro zákrok nutné. Vitelli a kolektiv (2017) však uvádějí, že touha po chirurgických zákrocích zejména v oblasti genitálií u trans i nebinárních osob pro definování vlastní identity klesá, především v těch oblastech těla, které nejsou v běžných interakcích tak zřetelné. Je však otázkou, do jaké míry by měly být chirurgické zákroky regulovány třetí osobou.

6. Organizace sdružující a podporující nebinární osoby v České republice

6.1 Prague pride

Spolek *Prague Pride* byl založen v roce 2010 a to zpočátku primárně pro organizaci festivalu *Prague Pride*. Postupně se pole působnosti rozšiřovalo a spolek pořádá v současné době akce po celý rok. Spolek se tak stal „nevládním, nepolitickým, neziskovým a dobrovolným svazkem členů“ (Walek, 2014, s. 2). Účel organizace je zaměřen především na prosazování tolerantní občanské společnosti a vedení k rovnosti příležitostí, boj proti homofobii a diskriminaci na základě sexuální orientace, či zvýšení povědomí veřejnosti o lesbické, gay, bisexuální a transgender (LGBT) komunitě v ČR. Samotná činnost daného spolku je pak velmi různorodá. Mezi hlavní formy patří například samotná podpora LGBT a jejich komunitní setkávání, pořádání nespočtu seminářů, kulturních a společenských akcí, dále publikační činnost pro šíření znalostí vstříc veřejnosti, vzdělávací aktivity či pořádání sbírek na podporu komunity (Walek, 2014).

Pod *Prague Pride* spadá i několik programů, které rozšiřují pole působnosti a veřejnou dostupnost. Mezi nejdůležitější patří například **S barvou ven**, které řeší především otázku coming outu a vyrovnání se s vlastními pocity v době před, během a po coming outu. Zároveň sdružuje i rodiče LGBT dětí a pomáhá jim se sžít s novou situací. Program pořádá pravidelné *Podpůrné skupiny Coming Out*, *Online poradnu* či *Podpůrnou skupinu pro rodiče*. Patronkou programu je Ester Janečková, která přišla o synovce, který neunesl homofobní nápor české společnosti v době vlastního coming outu, kdy procházel uvědoměním si svých pocitů (dostupné na <https://www.sbarvouven.cz>).

Mezi další projekty, které *Prague Pride* organizuje, je iniciativa **Jsme fér? za manželství pro všechny**. Tato iniciativa má za snahu zavést legislativní změnu, která se týká možnosti uzavření manželství mezi stejnopohlavními páry, které v současné době tuto možnost nemají a mohou vstoupit pouze do registrovaného partnerství. Jak sama iniciativa říká, tak v zákonu by stačila změna tří slov. Registrované partnerství je totiž velmi rozdílné od manželství, co se například symbolické, majetkové, výchovné či administrativní roviny týče. Pro trans a nebinární jedince by tato legislativní změna

znamenal oprostění od nutnosti případného rozvodu před úřední (či v některých případech i fyzickou) změnou pohlaví (dostupné na <https://www.jsmefer.cz>).

6.2 Trans*parent

*Trans*parent* z. s. je organizace založená roku 2015 pro podporu práv a změn ve společnosti ve prospěch trans, nebinárních a intersexuálních osob. *Trans*parent* usiluje o větší toleranci a pochopení jak ze strany veřejnosti, tak na legislativní úrovni. Usilují především o změny v legislativě, co se § 29 Občanského zákoníku (zák. 89/2012) týče. *Trans*parent* organizuje podpůrné skupiny a individuální (sociální a právní) poradenství pro trans a nebinární osoby. Zároveň se snaží šířit osvětu jak prostřednictvím médií, tak i prostřednictvím workshopů, které pořádají (dostupné na <https://jsmetransparent.cz>).

6.3 TakyTrans

TakyTrans je mladá organizace založená na počátku roku 2020 z řad samotných trans a nebinárních osob. Jak říká jejich Facebooková stránka: „Jsme spolek soustředící se na trans, nebinární a genderově nekonformní osoby. Blízká jsou nám ale i jiná queer, intersekcionalní a feministická témata“ (dostupné na <https://www.facebook.com/TakyTrans/>). Organizace především pořádá podpůrné skupiny pro jedince trans, nebinární a jinak genderově nekonformní. Též se zabývá aktivismem a mediální prezentací a za cíl mají šíření problematiky do povědomí široké veřejnosti (dostupné na <https://www.facebook.com/TakyTrans/>).

B. Empirická část

7. Uvedení do metodologie výzkumu

Život každého člověka je jedinečný ať už v životním stylu, přístupu k životu, tak i třeba nahlížením na svět. Předmětem této práce je přiblížení života 6 nebinárních osob, které nahlízejí na svět z pohledu „běžné“ populace odlišně, jinak ho prožívají a vnímají. Otázkou je, jaký postoj mají nebinární osoby k vlastní osobě a zda je trápí především postoj společnosti jako takové, nebo spíš vidí problém ve své vlastní osobě.

7.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumné sondy je popsat a analyzovat životní příběh 6 nebinárních osob. Předmětem zájmu bude jejich dětství, uvědomování si genderové dysforie či jinakosti a řešení tíživých pocitů, které případně dysforie způsobuje v každodenním životě nebinárních jedinců.

Výzkumné otázky byly stanoveny ještě před zahájením rozhovorů a zní takto:

- Jak se vyvíjí genderová identita u nebinárních jedinců?
- Jaké zkušenosti mají nebinární osoby s přijetím společností, rodinou a přáteli?
- Jak problematiku nebinárních osob uchopil odborník, se kterým spolupracovali/spolupracují?
- Jaký mají nebinární osoby názor na legislativní a medicínské ukotvení své problematiky?

7.2 Výzkumný soubor

Respondenti*respondentky byli*y získáni*y pomocí nenáhodného výběru případně snowballu na sociální síti Instagram, konkrétně pak ze stránek spolků *Trans*parent* a *TakyTrans*. Jednotlivci byli vybráni na základě dostupnosti a dobrovolnosti, proto můžou být získané výpovědi ovlivněny právě ochotou spolupracovat. Nejedna*nejedna respondent*ka mi odmítla spolupráci ať už z důvodu studu, tak z důvodu distančního provádění rozhovorů a nutnosti komunikace skrze videohovor.

Nakonec byl rozhovor proveden s šesti respondenty*respondentkami, kteří*které byli*y ochotní*é věnovat svůj volný čas a intimní a velmi cenné informace o své osobě a svém životě. Jedná se ve zkratce o tyto osoby (jména jsou smyšlená pro důkladnou anonymizaci):

Lena: Leně je 20 let, při narození jí byl přisouzen feminní gender a je v současné době studentkou. Dysforii cítí již od puberty, k uvědomění možnosti nebinarity došla ve svých 19 letech. V rámci rodiny a v mluvené češtině používá v interakci ženský rod, který jí byl přisouzen při narození, se svými přáteli preferuje interakci v angličtině, v psané formě českého jazyka využívá případně genderově neutrální jazyk pomocí takzvaného hvězdičkování. V rámci práce bude o Leně pojednáváno v ženském rodě.

René: René je 17 let, při narození mu byl přisouzen feminní gender a je v současné době studentem střední školy. K uvědomění genderové odlišnosti došel ve třetí třídě, kdy se více identifikoval s mužským genderem než s ženským, který mu byl při narození přisouzen. V češtině preferuje interakci v mužském rodě, protože mu neutrální formy nevyhovují. V rámci práce bude o René pojednáváno v mužském rodě.

Kelly: Kelly je 22 let, při narození mu byl přisouzen feminní gender a je v současné době studentem vysoké školy. K ustálení svého genderu došel přibližně před třemi lety. V interakcích preferuje komunikaci v anglickém jazyce, kde využívá neutrálních forem rodu (They/Them), v českém jazyce preferuje interakci v mužském rodě. V rámci práce bude o Kelly pojednáváno v mužském rodě.

Neris: Neris je 24 let, při narození jí byl přisouzen feminní gender a je v současné době studentem vysoké školy. Svou genderovou nekonformitu si začala uvědomovat ve svých 18 letech. Se svou rodinou komunikuje v ženském rodě, s přáteli rody střídá tak, jak se mu to hodí. V rámci práce bude o Neris pojednáváno v mužském i ženském rodě tak, jak jazyk sám využívá.

Alix: Alix je 19 let, při narození mu byl přisouzen feminní gender a je v současné době student. Před dvěma lety si uvědomil, že se necítí ani jako žena, ani jako muž. V každodenních interakcích využívá výhradně mužský rod, a to i před rodiči, u kterých ještě nepodstoupil coming out. V rámci práce bude o Alix pojednáváno v mužském rodě.

Ronie: Ronie byl při narození prisouzen feminní gender a je v současné době studentkou. coming outem u rodiny ještě neprošla, přátelé ji přijali převážně dobře. V mluveném jazyce využívá převážně ženský rod, případně s některými lidmi rody střídá. V psané formě využívá hvězdičkování. V rámci práce bude o Ronie pojednáváno v ženském rodě, který sama převážně využívá.

7.3 Sběr a analýza dat, představení metody IPA

Data byla získávána pomocí nestrukturovaného hloubkového narativního interview. Jak říká Čermák (2006, s. 3), narativní interview se „ve výzkumu zaměřuje především na životní příběhy, na způsob vyprávění jednotlivých událostí či na podobu (tvar), kterou nabývá ve vyprávění život jako celek.“ Rozhovory jako takové tak dají prostor pro sebevyjádření a autenticitu výpovědí a zároveň dají vyniknout podstatným tématům. Rozhovory též daly vyniknout subjektivním zkušenostem respondentů v daném prostoru zájmu.

Ke sběru dat bylo přistupováno systematicky, a to po vzoru Čermáka (2007). Samotné rozhovory se odvíjely od předem určených výzkumných otázek, které určily rámec rozhovorů a zároveň daly prostor respondentům vyjádřit „své žité zkušenosti, své porozumění skutečnosti a své vlastní místo v této realitě“ (Čermák, Hiles, & Chrz, 2007, s. 2).

Od zadaných výzkumných otázek se vyvíjel *plán vedení narativního rozhovoru*, který udržoval získávaná data ve vymezeném rámci a zároveň dával podněty a vodítka k navázání v rozhovoru v případě, že respondent nevěděl, kde pokračovat ve vyprávění. Pro dobrou orientaci v průběhu rozhovoru byla osnova psána heslovitě a v předpokládané chronologii a v průběhu rozhovoru byla témata odškrtaována jako „pojmutá.“ Samotný rozhovor pak ve většině případů začal vysvětlením principu narativního rozhovoru a posléze velmi obecnou otázkou „Jak a kdy u tebe začalo uvědomění si odlišnosti či dysforie v rámci genderu?“ V rámci rozhovorů bylo respondentům tykáno pro lepší získání důvěry a tím lepšímu přiblížení se autenticitě (Čermák, Hiles, & Chrz, 2007).

Rozhovory byly v důsledku nepříznivé coronavirové pandemické situace prováděny pomocí videohovorů skrze Skype, přičemž někteří z respondentů souhlasili

s rozhovorem pouze za podmínky vypnuté kamery. Rozhovory byly nahrávány a následně doslovně anonymizovaně přepisovány. Rozsah rozhovorů činil ve většině případů kolem 30 minut (asi 22 tisíc znaků), ve dvou případech byl rozhovor kratší, kdy nebyli respondenti tak mluvní a sdílní a rozhovory tak zabraly asi 15 minut (asi 10 tisíc znaků). Rozhovory pro zachování anonymity a jisté míry intimity jednotlivých respondentů do přílohy nepřikládám.

Samotná analýza takto získaných rozhovorů byla inspirována předchozí bakalářskou prací a daný postup Interpretativní fenomenologické analýzy byl tak totožný – následující část popisu metody je tak odtud vyňata (Hebká, 2019, s. 26, upraveno):

Pro následné zpracování získaných dat byla zvolena metoda IPA, tedy Interpretativní fenomenologická analýza, a to z důvodu zkoumání subjektivních zkušeností respondentů*respondentek s danou problematikou a zároveň vhodnosti metody ke zkoumání specifických skupin lidí. Metoda klade důraz na subjektivní vnímání zkušenosti respondentů*respondentek, a zároveň dává výzkumníkovi možnost lépe pochopit danou problematiku. Tato strategie napomohla proniknout do osobních zkušeností zkoumaných osob a zároveň brala v potaz subjektivní vliv výzkumníka. Tato metoda dává prostor pro větší kreativitu, a tedy i svobodné interpretace než jiné kvalitativní metody. (Koutná Kostínková & Čermák, 2013)

Vzhledem ke zvolené metodě byl i postup při samotném zpracování charakteristický. Jednotlivé kroky byly inspirovány Koutnou a Čermákem (2013) a zahrnovaly:

- *Čtení a opakované čtení získaných dat* – přepisy jednotlivých rozhovorů byly několikrát opětovně čteny. Bylo tomu tak z důvodu proniknutí hlouběji do tématu, podrobnému seznámení se s životním příběhem. Vhodné bylo vybavení si tónu hlasu, gest a případně výrazů jednotlivých respondentů, a to zejména pro lepší porozumění chápání problematiky respondentkou. Sledování mimického projevu a pohybů těla bylo ztíženou distanční metodou získávání dat, přičemž u některých zkoumaných osob bylo zcela vyloučeno v důsledku nedostupnosti obrazového materiálu. Na tato fakta bude ve výsledcích poukázáno.
- *Zvýrazňování a tvorba poznámek* – pro další postup byla zvolena metoda zvýrazňování textu fixou v tištěné formě rozhovorů a zároveň zapisování

poznámek. Důležité bylo nezavrhnout žádnou část výpovědí, která mi zpočátku připadala nepodstatná. Využívala jsem několika barev a četného množství různých znaků pro zdůraznění těch nejdůležitějších částí. Takto s fixou jsem text pročítala několikrát během asi dvou týdnů.

- *Nalézání témat* – v této části jsem se pokoušela najít ústřední témata, která jsou pro respondentky nejdůležitější. V této části se mi objevovala i témata, která nebyla zahrnuta ve výzkumných otázkách, proto jsem vytvořila dvě nové otázky.
- *Hledání souvislostí mezi tématy* – v další části analýzy dat jsem se pokoušela přijít na souvislosti témat určených v předcházejícím kroku. Pokoušela jsem se témata propojovat a přijít na to, jak se mohla ovlivňovat a případně později projevit v dalším prožívání.
- *Zápis kazuistik* – následně byly zkrácenou formou sepsány jednotlivé případy tak, aby byly pro dalšího čtenáře snadno pochopitelné. Zároveň bylo využito citací samotných respondentek pro přiblížení čtenáře k autentičnosti.
- *Hledání souvislostí mezi případy* – následně byly jednotlivé případy po okruzích porovnány a byly mezi nimi hledány souvislosti. Zároveň tak byly zodpovězeny jak předem dané výzkumné otázky, tak ty určené až po nalézání témat.

Součástí práce je i reflexe subjektivity výzkumníka, aby bylo jasné, jak mohl samotný výzkum ovlivnit. V první části samotných výsledků také byly nejprve sestaveny souhrny jednotlivých výpovědí respondentek, aby byl čtenář blíže srozuměn s vlastním osudem a příběhem respondentek a aby se později lépe orientoval v odpovědích na výzkumné otázky a měl tak lepší možnost pochopení. Pro přiblížení k autenticitě výpovědí byly využity přímé citace jednotlivých respondentek v částech, které jsou pro toto téma charakteristické a stěžejní. Tyto metody byly ve shodě s technikami IPA. (Smith, Flowers, & Larkin, 2009)

7.4 Reflexe subjektivity

Vzhledem ke zvolené metodě je více než jasné, že samotné výsledky jsou ovlivněné vlastním vnímáním a schopnostmi výzkumníka či výzkumnice. Proto je u Interpretativní fenomenologické analýzy nutné si uvědomit, jak badatel*ka zasáhl*a do jeho průběhu a co ho*jí mohlo ovlivnit.

Vzhledem k povaze mé bakalářské práce, která pojednávala o transgender jedincích, měla jsem již povědomí o základech nebinární problematiky. V průběhu rozhovorů bakalářské práce jsem byla jednou z respondentek upozorněna, že gender není binární fenomén a měla bych se zajímat i o nebinární spektrum genderu. Právě tato výpověď mě inspirovala k navázání na bakalářskou práci nebinárním aspektem spektra genderu.

S metodou IPA, která byla využita v empirické části, jsem již měla dřívější zkušenosti a zdála se mi jako dobrá metoda k dávání slova nebinárním jedincům a zobrazení autentické zkušenosti. Metoda tak pro mě byla známá a vyzkoušená a přistupovalo se mi k analýze s lehkostí a jistotou a věřila jsem, že přinese přesvědčivé a kvalitní výsledky.

Vzhledem k tomu, že nemám žitou zkušenost nebinární identity, byly pro mě počátky rozhovorů velmi těžké. K tématu jsem se snažila přistupovat velmi opatrně. Měla jsem obavu z toho, že některý z dostupných pojmů užiji nevhodně či nějaká fakta pochopím jinak, než bych měla, a dotknu se tak dotazovaných jedinců či posléze samotných (především nebinárních) čtenářů.

I proto, že jsem se chtěla nějakým způsobem stát součástí skupiny lidí, kteří řeší svůj gender ať už v rámci trans tak nebinární problematiky, vstoupila jsem na počátku roku 2021 do spolku *TakyTrans*. Chtěla bych se stát součástí společnosti osob, které bojují za svá lidská práva a podílet se na tomto aktivismu, a podpořit snažení ve zlepšení práv těchto lidí a pohledu společnosti na ně.

7.5 Etické otázky výzkumu

Osoby pro empirickou část byly hledány na Instagramu a v první soukromé zprávě byly vždy informovány, za jakým účelem jsou kontaktovány a o jaký typ výzkumu se jedná, k čemu budou jejich odpovědi sloužit a že budou naprosto anonymně přepsány a nebudou jako celek předány třetí straně.

Před rozhovorem jako takovým byl domluven čas a platforma, na které bude rozhovor probíhat. Všechny osoby souhlasily s využitím domény Skype, kde byl po souhlasu rozhovor nahráván, následně stažen do paměti počítače a z dané platformy smazán pro zamezení případného zneužití. Po přepsání rozhovorů byly záznamy smazány i z paměti počítače. S tímto postupem byly osoby podrobně seznámeny a udělily mi slovní souhlas s daným postupem.

Je zřejmé, že se jedná o velmi citlivé téma, o kterém osobám nemusí být komfortní mluvit s cizí osobou. Dotazované osoby nebyly v žádném případě nuceny sdílet informace, které nechtěly. Zároveň nebyly nuceny spouštět kameru svého zařízení a sdílet se mnou obraz, když jim tato situace byla nepříjemná.

Při samotných přepisech byly pro zachování absolutní anonymity pozměněna jména. Zároveň byly vynechány události, města, či jména jiných osob, která by mohla tuto anonymitu též narušit.

8. Kazuistiky

8.1 Lena

Rozhovor s Lenou probíhal ve večerních hodinách na platformě Skype. Domluva rozhovoru přes zprávy byla velmi rychlá, čas na rozhovor si Lena udělala během pár dnů. Lena byla ochotná rozhovor provést se zapnutou kamerou. Rozhovor probíhal v domácím prostředí, nejspíš v jejím pokoji v bytě rodičů. Byla celkově velmi sdílná a ochotná na sebe vyprávět i ty nejintimnější informace.

Leně je 20 let a již delší dobu pociťovala, že **něco neseďí**. Již od dob svého dětství měla momenty diskomfortu a nepatřičnosti situace a nevěděla, k čemu tyto nepříjemné pocity má zařadit a z čeho vycházejí, „*tehdy jsem vůbec nevěděla jako, co to je, proč se prostě cítím tak strašně nepříjemně v určitém oblečení, nebo když o mně lidi určitým způsobem mluví.*“ Už tehdy neměla ráda, když o ní někdo hovořil jako o princezně a když jí někdo vnucoval dívčí nebo později ženskou roli, „*jsem vždycky měla takový prostě hluboký vnitřní pocit, že tam něco neseďí.*“ V dnešní době již ví, že v té době prožívala znaky **dysforie**.

V době svého dospívání začala svými slovy více **řešit svou identitu**. V náporu svých pocitů nepatřičnosti se začala více vymezovat vůči ostatním a hledala si **svůj vlastní styl**, přičemž mezi jejími vzory byli především muži, „*konkrétně v módě... prostě jsem se inspirovala výhradně jako mužskými celebritami.*“ Oproti svým vrstevníkům pro ni bylo velmi **nekomfortní se například holit**, což měla pocit, že od ní ostatní očekávali, „*tak jsem prostě jako cítila, že... že to je špatně, že prostě to ke mně vůbec neseďí.*“ V té době již měla **v hlavě velké zmatky** a nevěděla, co se s ní děje a jak by to mohla řešit, protože o nebinaritě nic nevěděla, „*prostě hrozně jsem chtěla pochopit, jako kdyby co je špatně.*“

Kolem 15. roku života se začala více zajímat o LGBT komunitu, a to z důvodu řešení své **sexuální orientace**. Řešila, zda je homosexuální či bisexuální, hledala pojmy a snažila se pochopit nejrůznější nálepky. V rámci této sondy do vlastního nitra se začala zajímat o transgender a chtěla pochopit problémy této skupiny lidí, aby je mohla v případných diskusích obhajovat a argumentovat v jejich prospěch, „*poprvé jsem začala postupně přicházet k nějakému uvědomění... a zjistila jsem, že spousta těch věcí, které o sobě říkají, sedí i na mě,*“ stále však **nechápal**a, co to pro ni samotnou znamená.

Pro Lenu byl jejím největším problémem fakt, že transgender téma je ve společnosti i v LGBT komunitě podáván zcela binárně a **nevěděla** tak, že se nejedná o polarity ale naopak o spektrum, „nemluví se vůbec o tom celém spektru... jsem vůbec nevěděla, že může být něco mezi tím.“ Od svých 16 do 18 let tak řešila otázku, zda není trans chlapec, „některé části seděly, ale jiné vůbec, takže jsem zase prostě byla z toho úplně zmatená a netušila jako, jak to vyhodnotit.“ Že je nebinární jí tedy **trvalo zjistit dlouho** a byl to pozvolný a velmi **náročný proces**, který není ještě jako takový ukončen, „vlastně neměla jsem v tom jasno až do nějakých 19.“

Důležitý **zlom** nastal v jejích 19 letech, kdy na konci roku 2019 byla na koncertě nebinárního umělce. S nebinaritou se v reálném světě setkala poprvé, „poprvé jsem viděla prostě naživo někoho, kdo se prezentoval takovým způsobem, jakým bych se chtěla prezentovat já,“ což byl pro Ninu **velmi silný zážitek**, který nadobro změnil její smýšlení o sobě, „po tolika letech úplně jako marného hledání to najednou úplně takhle secvaklo v ten jeden moment.“ Věděla, že se její **postoj k životu změnil**, což však pro ni v ten okamžik **nebyl pocit úlevy**, ale naopak ji tento fakt velmi znepokojil, „se prostě teďka něco změnilo napořád a bylo to jako strašně děsivé... jako nebyl to vůbec pocit úlevy, byl to taky pocit úplně pádu do neznáma.“ Po této události nastaly dlouhé týdny, kdy hledala sama sebe a trvalo jí, než si na svou **nově nalezenou identitu** zvykla, „jsem měla pocit, že prostě o sobě nevím vůbec nic.“

Po této zkušenosti Lena začala používat neutrální jazyk v rámci internetu v určitém okruhu přátel, což pro ni byla velká úleva, „v ten moment mi fakt jako spadl kámen ze srdce.“ Zároveň se musela smířit s pocitem, že česká společnost nebinární lidi nepřijímá do takové míry, co jaké by si přála, „přijmout to, že to nikdo nepřijímá pomalu... lidi ani nevědí, co znamená slovo nebinární.“

Coming out v rodině byl pro Lenu hodně komplikovaný. Její rodiče se o Leny nebinaritě dozvěděli náhodou z časopisu, ve kterém měla článek, „jim se tadyto dostalo do ruky, takže v podstatě jako to zjistili dřív, než jsem jim to řekla.“ Její rodiče však tento fakt nijak nekomentovali a sami od sebe Leninu genderovou identitu neřešili a vztah mezi nimi byl nepříjemně napjatý, „když jsem se s nima o tom se snažila bavit, tak jako tomu nějak moc otevření nebyli.“ V současné době její identitu rodiče neodsuzují, ale ani jí v jejím rozvoji nijak nepodporují. Vztah s matkou je velmi těžký, její matka identitu přijala jen

velmi povrchně a v hádkách tento fakt využívá proti Leně, „*nebo když má nějakou možnost použít proti mně, tak to udělá,*“ ve smyslu například záměrného využívání špatného rodu pro její transgender přátele, „*takže bych neřekla, jako že mě, konkrétně moje mamka, nějak přijímá.*“ Jejímu otci je celé téma nepříjemné, proto ho zdárně ignoruje. Jedinou podporu v rámci rodiny Lena spatřuje ve své setře, která ji podporuje. Navíc tato sestra pro Lenu používá neutrální jazyk v psané podobě, který Leně vyhovuje více.

Co se přátel týče, tak z jejich strany Lena cítí velkou podporu. O její nebinaritě ví téměř každý, „*před svými přáteli to nějak nezatajuju,*“ což ovlivňuje celý její sociální život ve smyslu toho, že preferuje interakce v angličtině, kde může využívat neutrální zájmena. Převážná část jejích přátel je buďto ze zahraničí, a to právě kvůli využívání anglického jazyka, nebo trans a nebinární, „*takže díky tomu mě přijímají úplně na 100 %.*“ Dále však poukazuje na to, že právě kvůli selekci svých přátel a zaměření se na požadavky vůči jazyku a genderu nemá příliš přátel ve svém blízkém okolí.

Co se terapeutické, psychologické a psychiatrické péče týče, Lena poukazuje na malou inkluzivitu tématu a nevědomost lidí včetně odborníků, „*jako celkově prostě ten přístup ke Queer lidem je špatný.*“ Osobní zkušenost s terapeutkou, za kterou nedocházela primárně z důvodu genderu, nemá dobrou, „*třeba v terapii to nemůžu řešit tak, jak bych chtěla nebo o tom mluvit tak moc, jak bych chtěla,*“ její terapeutka při zmínce o nebinaritě nijak nereagovala i přes to, že jí na to Lena několikrát upozornila a ptala se, v čem je problém, téma přesto s Lenou později řešit nechtěla, což opět Lena přisuzuje nepřijetí a nevědomosti.

Negativní zkušenost má Lena i s přístupem psychiatrů, kdy na konci roku 2020 byla v psychiatrické nemocnici po dobu několika týdnů, „*tam to bylo hodně špatné, že se ke mně chovali jako fakt hnusně... byli vyloženě homofobní.*“ Zde se potýkala s každodenními negativními komentáři například na svůj make-up, který považuje za součást své genderové prezentace a pomáhá jí do jisté míry situaci zvládat, „*protože mi prostě pomáhá jako kdyby cítit menší dysforii a tak... a obecně mít prostě větší kontrolu nad tím, jak mě lidi kolem mě vidí,*“ její make-up tak byl ze strany personálu nemocnice považován za extravagantní a do situace nepatřičný.

Jako nevhodné vidí Lena využití nepřeborného množství diagnostických testů, které mají binární pohled na věc. Nejvíce poukazuje na projektivní metody, zejména pak na Test postavy, kdy nakreslila postavu, která vypadala androgynně, pod nátlakem psycholožky však byla nucena nakreslit i postavu opačného pohlaví, což v jejím případě nebylo možné. Za toto byla psycholožkou odsouzena, „jsem se cítila tak jako nepříjatě,“ a bylo jí doporučeno, aby pro své dobro změnila postoj ke své identitě, „[psycholožka řekla, že] *jestli jsou mi tyhle reakce nepříjemné, tak prostě mám lidem přestat říkat o tom, že jsem trans.*“

Celkově pak problém v přístupu psychologů a psychiatrů vidí v pokládání nevhodných otázek týkajících se například partnerských vztahů, „*se pak automaticky cítíš tak jako trochu ušlápnutě nebo nepřijímaně.*“ Velkou změnou by pro Lenu byl alespoň fakt, že by odborníci znali pojem nebinární a jeho souvislosti, „*protože je to hrozně nepříjemné to muset pořád dokola vysvětlovat.*“ Zároveň jí chybí již zmíněná absence inkluзивity, „*musím tam zaškrtnout, jestli jsem muž nebo žena,*“ osobně by Leně stačila větší ohleduplnost.

8.2 René

Rozhovor s René probíhal též ve večerních hodinách přes platformu Skype. Respondent byl ochotný mít zapnutou kameru a bylo tak možné sledovat i řeč těla a výraz v obličeji. Během rozhovoru přišel do místnosti jeho bratr, René však rozhovor nepřerušoval a pokračoval ve sdělování intimních informací. René byl velmi sdílný, hodně však mluvil obecně o tématu, na osobní zkušenosti bylo nutné se hodně doptávat.

René je 17 let a už ve třetí třídě základní školy pociťoval zvláštní pocity týkající se svého genderu, kdy se necítil správně mezi dívkami a připadalo mu, že mezi ně nezapadá. V té době mu útěchu poskytovala škatulka **chlapec v dívčím těle**, „*tehdy mi stačil takový ten pohled, jakože holka s klučíčí duší.*“ Tento status mu osobně vyhovoval poměrně dlouho. Zlom nastal v období dospívání, kdy ho tolik neovlivňovaly změny fyzické na jeho těle, ale řešil více interakce s ostatními lidmi, „*bylo pro mě horší... co se týče těch kontaktů a zapadání nějak do té skupiny a celkově do té třídy, do těch rolí.*“ Byly pro něho problematické tlaky a požadavky vycházející ze společnosti a například očekávání používat make-up pro něho znamenalo velký stres, přičemž jeho používání ho bavilo, ale

přivádělo ho do diskomfortních situací, „*když si toho kdokoliv všiml a poukázal nějakým způsobem na to, tak to bylo takový to stáhnutí, že si musím to prostě dát z obličeje.*“

V období dospívání René hodně experimentoval s účesy a s oblečením a soustředil se na to, jak působí na ostatní lidi. V deváté třídě si nechal vlasy úplně zkrátit, „*to přešlo až do tý vysoce maskulinní... zkrátka taková snaha podoba se tomu klukovi.*“ Na gymnáziu poté začal vystupovat vyloženě jako chlapec, ale přesto si nebyl jistý, zda se u něho jedná o nebinární nebo o trans identitu. V té době na něho měl vliv jeho trans kamarád, který ho tlačil do binární chlapecké podoby genderu, což však René už ve třetím ročníku gymnázia přestalo vyhovovat, „*mě už trošku škatulka úplně nevyhovuje a že jsem vážně nebinární.*“ Svou nebinaritu označuje jako fluidní, „*nějaký dny se cejtím spíš jako holka, někdy spíš jako kluk, a tak nějak mezitím pluju,*“ poukazuje na potřebu stahování hrudníku, kterou občas mívá a na gesta, která se také proměňují každým dnem.

René prošel coming outem nejprve u jedné osoby na základní škole. Později na střední škole již vystupoval jako chlapec a spolužáci s přijetím neměli problém, a to především z důvodu předešlého seznámení s trans tématem ze strany transgender spolužáka. Obecně škola pak identitu těchto žáků přijímá zcela otevřeně, „*vychází hodně vstříc, co se třeba týče i tělocviku, záchodů... a úplně v pohodě, záchody, automaticky, chod' si, kam chceš.*“

Rodina René přijala vstřícně, matka neměla s identitou žádný větší problém, otec se se skutečností stále vyrovnává, ale René podporuje. René mladší sestra ho podporuje a měla tušení ještě před samotným coming outem. Jeho rodina se snaží využívat v českém jazyce neutrální koncovku -u, většinou však v klasickém hovoru využívají mužský rod, s čímž je René spokojený, „*dost často zapomínaj nebo je pro ně těžký to zpracovat... ale jako je vidět, že se snaží.*“ Nejvíce René překvapila obvodní lékařka, která naznačila, že o identitě měla tušení již od jeho dospívání, „*ona to tam viděla taky. Úplně v klidu.*“

René se hodně ve svých výpovědích obrací na neznalost společnosti ohledně nebinárních identit, „*že já se jim teda vždycky představím jako zkrátka, že jsem trans vysloveně až na kluka, protože se mi nechce jim vysvětlovat.*“ Tento problém spatřuje i u odborníků z oblasti sexuologie a psychologie, „*sexuologové, to je kapitola sama pro sebe... nejsou na takový úrovni, jak bychom potřebovali.*“ Trápí ho, že zejména odborníci na

problematiku pohlíží velmi binárně. Dostupnost zdravotních zákroků je pro René nedosažitelná právě z důvodu špatného pohlížení odborníků na gender jako na binarity, ne jako na spektrum, „někdo třeba chce nějakou... nějakým způsobem přeměnu... je to strašný proces a opravdu hrozně náročný... ten nebinární se musí přetvařovat, že je na tom spektru prostě... jako že jeden z těch pólů.“

Osobní zkušenost se sexuology má kladnou i zápornou. Jedna z kladných byla v situaci změny jména, kdy proces šel velmi rychle a bez problémů a René byl tak doporučen na změnu jména podle svého přání. Pozdější zkušenosti však byly záporné, kdy jedna ze sexuoložek René neposkytla péči, jakou by si představoval, „v podstatě mě tam vydeptala... se ani nepřesvědčila jako, že jsem v pohodě, a vypustila mě ven.“ Dle René by byla potřeba změnit přístup odborníků, zejména pak individuální přístup, „nebrat ty lidi jako na běžícím páse jako nějaký zboží... ujišťovat se, jestli jsou opravdu v pořádku.“ René též zmiňuje nedostatečnou inkluzivitu nebinární tematiky.

8.3 Kelly

S Kelly byl domluven rozhovor skrze Instagram. Zpočátku nebyl příliš otevřený videohovoru, ale po příslibení možnosti vypnuté kamery souhlasil. Rozhovor byl domluven na čas, kdy jeho rodiče neměli být doma, v průběhu se však jeho otec vrátil a Kelly se na pár minut odmlčel.

Kelly je 22 let, studuje vysokou školu a říká o sobě, že je autista. Svou odlišnost na poli genderu si plně neuvědomoval dlouhou dobu, pouze věděl o své sexuální orientaci na ženy. Když se ve svých asi 17 letech účastnil svého prvního Prague Pride, došlo i na otázku genderu, při níž Kelly připustil, že by mohl být trans či nebinární, „ta otázka ve mně otevřela úplně jako novou genezi emocí, nebo jak to přesně popsat. A začal jsem si o tom hodně jako zjišťovat.“ Zároveň jeho přítelkyně začala využívat v interakcích pro označení své osoby mužský rod, což Kelly přimělo zkusit tuto sebe prezentaci také, „já jsem říkal, že jo, to je zajímavý, to bych mohl zkusit taky a zjistit, jestli mi to vyhovuje.“

Mužský rod tedy v interakcích postupně začal využívat ve většině interakcích se svými přáteli asi v průběhu půl roku, „bylo to tak jako postupný, protože jsem nechtěl všem lidem hned vyoutovat, když jsem si nebyl jistý, jestli to je ono nebo ne.“ Přátelé povětšinou jeho novou identitu přijali, Kelly to přisuzuje tomu, že jsou z větší části též

jedinci LGBTQI+ komunity, či jsou přáteli ve velmi intimním a důvěrném *všepřijímajícím* vztahu. Zvolil si nové neutrální jméno, které vyzkoušel na letním táboře a zjistil, že mu to tak vyhovuje, později tedy i toto nové jméno aplikoval do soukromého života. Svou tehdejší životní situaci hodně řešil s jednou z učitelek na střední škole, která ho v jeho sebeobjevování podporovala a podle jeho slov mu poskytovala v rámci možností podpůrnou terapii, *„jsem byl ze všech těch myšlenek okolo genderu hodně jako zmatenej a právě s ní jsem to sdílel.“* Tato učitelka mu dodávala jistoty ohledně identity, věděl, že je trans či nebinární a zároveň mu i pomohla s přípravou na první coming out v rámci rodiny.

Kelly rodiče měli povědomí o jeho sexuální orientaci na dívky, coming out ohledně genderu byl pro Kelly však náročný, *„jsem se odhodlal prostě se jim vyoutovat i co se týče genderu, že žongluju s myšlenkou, že nejsem holka... jsem si sednul s oběma a jako všechno jim řekl,“* v té době však rodiče neměli hlubší povědomí o dané genderové problematice obecně, proto se jednalo spíše o výklad a vysvětlování. Ve výsledku byl Kelly rodiči přijat, avšak rodiče byli dle Kelly slov v šoku, *„jako jo, přišlo takový to klasický „máme tě rádi takovýho... taková, jaká seš.“ Ale nebylo... mi to nepřišlo zas až tak upřímný... ale chápu, byli jako v šoku.“* Kelly se domnívá, že rodiče měli v té době strach, že je transkluk a v budoucnu bude chtít podstoupit operace, které jsou do jisté míry riskantní.

V současné době je rodiči přijmán, jeho matka ho oslovuje nově zvoleným jménem Kelly s využitím střídání mužských a ženských zájmen. Otec je v tomto směru omezenější, využívá ženských zájmen a některých variant Dead-name, *„ale jako taky vnímám, že se snaží, jenom mu to prostě jde pomaleji.“* Širší rodina byla informována prostřednictvím sociálních sítí, avšak vzhledem k ne zrovna ideálním vztahům nebyla nově prezentovaná Kelly identita přijata.

Později v rámci spolužáků a učitelů na vysoké škole byl až na výjimky zcela přijat a respektován. Říká, že právě kvůli své odlišnosti si ho všichni ze školy zapamatovali. Je však součástí výlučně ženského kolektivu studentů, proto se čas od času stane, že je slovně zahrnut mezi „dámy“, *„vnímám z jejich jakoby... z jejich prostě přístupu, že se snažej, že jim to třeba jako ujede, takže co se týče prostě tady toho přijetí, tak si nemůžu stěžovat.“*

Před rokem, ve věku 21 let si Kelly změnil úřední podobu jména, „*odpadla ta největší dysforie z toho, že konečně můžu lidem ukázat občanku a nebát se.*“ V souvislosti s úřady též zmiňuje nemožnost užívání mužského rodu při jednání s nimi, „*než jim tam vysvětlovat něco, ještě by mě vykopli ze dveří.*“ V neposlední řadě Kelly kritizuje binární přístup většinové i odborné společnosti a poukazuje na možnosti prosazení nebinarity ve Švédsku, kde byl na programu Erasmus, „*v tom Švédsku jednak jakoby na 90 % byly neutrální záchody, což jako je detail, ale mně to hrozně zvedlo náladu... nebo právě obecně ten přístup...*“

Kritika padla též na odborníky. Při komunikaci s jednou ze sexuoložek zaměřených na trans jedince mu byla zamítnuta žádost péče z důvodu neakceptace nebinárních jedinců, „*obecně je to o tom, že jsou sexuologové spíš pro binární trans lidi... jako hodně stereotypizovaný.*“ V rámci odborné psychoterapie je Kelly velmi spokojený, je v péči terapeutky, která ho přijala bez předsudků i přes to, že jí nevyhledal s primární zakázkou řešení svého genderu, „*nebylo to nějak potřeba.*“

8.4 Neris

S Neris byl rozhovor domluven též v odpoledních hodinách prostřednictvím Skype. Neris byla velmi ochotná se rozhovoru zúčastnit, působil velmi vřele a sdílně po celou dobu rozhovoru.

Pozn. Jazyk a zejména rod je v této kazuistice používán v souladu s tím, jak ho prezentuje sám Neris a jak jeho využívání vyžaduje v rámci své osoby.

Neris je 24 let a je studentkou vysoké školy v magisterském programu. Svou nebinaritu si začala připouštět okolo svých 17 let, kdy se o problematice dozvěděla prostřednictvím internetu, vysvětlily se její dřívější pocity dysforie a začala se s danou identitou ztotožňovat, „*sounáležitost s nějakým tím jako ženským genderem, který mi byl přisouzen, tak to se úplně jako nedělo, právě jsem se vždycky cítila mimo to.*“ Nebinaritu v té době chápala jako nálepku, pod kterou může zařadit svou existenci a tím se realizovat. Zároveň však nevěděla, zda se může s pojmem nebinarita plně identifikovat, zda si ho může přivlastnit a využívat ho pro označení své osoby. Necítil totiž vyloženě genderovou nekonformitu a její představy prezentace nepovažovala za dostatečně

nebinární, „že bych byla vyloženě jako nejvíc jako holčičí jako holka, co jsou všude kolem, to úplně ne, ale že bych z toho nějak jako úplně vystupovala, to zas taky ne.“

Kolem 18. roku života začala výlučně v on-line prostředí využívat anglická zájmena She a They pro označení své osoby, „to byla moje jako první exkurze do toho... to jsem používala jen v tom on-linu, v tom off-linu jsem ani jako neuvažovala.“ V důsledku toho, že pro Neris byl problém s identitou v její situaci momentálně neřešitelný, tak pocity neadekvátnosti na několik let potlačila a neřešila je. Téma nebinarity však opět otevřela při zpracovávání své bakalářské práce, která se nebinaritou týkala, kde rozhovory s nebinárními jedinci jí dodala odvahu problém řešit a opět otevřít vyjednávání své identity, „tak jsem si vlastně dodal takovou jako odvahu... to dalo nějakou jako odvahu víc to s lidma jakoby probrat.“

Coming out v rámci přátel tedy proběhl po vymezení se ve vlastní identitě kolem 23 let. Hlavním krokem byla změna jména v prostředí přátel a vyžadování genderově neutrálního jazyka v podobě střídání zájmen. Odvahu ke svému prosazení nacházela v prostředí Instagramu, kde se seznamuje s dalšími nebinárními a na jednom z profilů ukazuje svou soukromou pravou identitu, „tam můžu být víc jako otevřeně nějak nebinární a prostě o tom mluvit a tak, což mě jako baví o tom nějak mluvit.“ Velkou míru ujištění ve své identitě a v odvaze za sebezprosazení jí dodává seznamování s dalšími nebinárními a spolek *TakyTrans*, „jsem věděla, že ty lidi jsou a zas právě mi to jako dovolilo se nějak dál posunout a dodalo mi to odvahu prostě.“

V rámci rodiny svou identitu neřeší, „ne jako že by vyloženě byly fóbni nebo tak, to asi ne, ale spíš je to pro ně hodně jako neznámé všechny tyhle věci.“ O rodině obecně Neris říká, že nejsou zvyklí vyjednávat podobná společenská témata.

Neris u své osoby klade velký důraz na „kontrast mezi těma úředníma situacema a mezi tím každodenním životem.“ Svě rodné jméno prozatím měnit na nové neutrální nechce, a to jak vzhledem k nevědomosti rodiny, tak s ohledem na to, jak celou svou situaci pojímá a chápe. Neris své rodné jméno a prisouzený rod považuje za něco, co jí prezentuje na poli práva a legislativy, takže pro ni jméno a rod v občanském průkazu v současné době nepředstavuje nesoulad, „jedno jméno mám... že jako reprezentuje mě

v tom... nevím, jakože v zákoně, nebo jakože takhle úředně a vůbec nemusí vypovídat o tom, jak já existuju ve svém osobním životě.“

Co se odborníků na poli psychologie či psychiatrie týče, tak s nimi nemá přílišné zkušenosti. K psycholožce docházela v rámci univerzity, schůzky však byly omezeny na pět sezení, což Neris vyhodnotil jako nedostatečnou časovou dotaci pro řešení své identity. V současné době vhodného a finančně dostupného terapeuta hledá. Do budoucna by Neris měla zájem o hormonální terapii založenou na microdosingu testosteronu, což je však léčba dostupná pouze pro binární trans lidi doporučené sexuologem, *„ale to tady v česku prostě není možné a ty sexuologové k tomu pořád přistupují hrozně binárně... a hrozně nejen binárně, ale i stereotypně.“* Neris je celkově s přístupem odborníků nespokojený, kritizuje i celkovou dostupnost těchto odborníků a omezení na zastaralé praktiky, *„používaj prostě standardy péče, který jsou třeba 10 let staré a potom třeba když jsou nějaký nový standardy péče, tak oni je jako vůbec nereflektují, jako kdyby vůbec nebyly.“*

Větší frustraci však Neris pociťuje především v situacích, kdy ho nepřijmou její blízcí a přátelé. V osobním životě tak standardy staví výš než v úřední, lékařské či jinak společenské sféře, a frustrace je propojená s tím, co od lidí očekává, *„pokud vlastně mi ti lidi nedovolují se projevat v těch interakcích prostě tak, jak jsem... tím, jak mě třeba oslovují, nebo do jakých rolí mě třeba staví.“* Celkově je však pro Neris v české společnosti těžké existovat nebinárně, protože společnost s nebinárními lidmi nepočítá, *„je tak nějak jako těžký existovat, protože člověk to musí vyjednávat zvlášť v každých situacích.“*

8.5 Alix

S Alix byl domluven rozhovor na odpolední hodinu prostřednictvím domény Skype, v prvním domluveném termínu se však k rozhovoru nedostavil a byl tak následně domluven nový termín přibližně za dva týdny. K rozhovoru nakonec došlo, ale bez zapnuté kamery, k čemuž se Alix nevyjadřoval. Alix nebyl příliš sdílný a na otázky odpovídal spíše kratšími výpověďmi.

Alix je 19 let a svou genderovou nekonformitu si začal uvědomovat asi před dvěma lety, kdy si začal vyhledávat pojmy pro své pocity, *„prostě jsem přemýšlel a hledal tak pojmy,*

protože se mi zdálo, že nejsem tak úplně holka a zase tak úplně ne kluk.“ Věděl, že pojem transgender se ho tak úplně netýká, *„prostě se necítím jako v jiném těle,*“ proto se zajímal o fakta kolem nebinarity, *„podle mě na mě dost seděla, takže jsem se pak s tím začal vyrovnávat.*“ V dnešní době je Alix ze své identity zmatený, ale s určitostí ví, že není tradiční dívka, *„prostě je to tam takovej guláš, ale jako určitě vím, že se necítím už stoprocentně jako holka.“*

Coming out začal postupnými krůčky, kdy se snažil své přátele navyknout na svou nově objevenou identitu, *„nejdřív to začalo jenom s těma opravdu nejbližšíma a s on-line kamarádama.*“ Začal změnou jména v osobním životě a používáním mužského rodu.

Mužský rod v interakcích začal občas používat i se svými rodiči, kteří však dones o Alix identitě nemají přímé informace, *„furt ten strach převažuje, takže víc mluvím v tom holčičím.“* Alix se je snaží přivyknout na svou identitu postupnými nenásilnými kroky. Jeho využívání mužského rodu chápu prostě tak, že o sobě v mužské rodě rád hovoří, *„mamka se mě už jsem to jednou ptala, jsem prostě říkal, že prostě tak jako tak nějak rád mluvím.“* Z reakce rodičů při zjištění jeho pravé identity má strach.

Alix sestra je však s identitou obeznámena a přijala Alix dobře a podporuje ho, *„jako podporuje mě vzala to fakt dobře.“* Zároveň Alix podporuje v tom, aby více mluvil v mužském rodě a dal tak jasný signál svým rodičům, *„ségra do mě už štouchala, když tu byli, že mám víc mluvit v tom klučičím, aby jim to víc jako docvakávalo, aby to třeba nahnalo na tu otázku.“*

Sexuologa ani psychologa z důvodu genderové identity Alix nenavštěvuje. Svě terapeutce o své identitě řekl, ta ho přijala a podporuje ho, *„jsem jí to také řekl a naštěstí ona je taky jeden z těch milejší lidí, co to prostě berou.“* V budoucnu by Alix chtěl navštívit sexuologa, aby se dozvěděl více o tom, kdo vlastně je.

8.6 Ronie

Rozhovor s Ronie byl též domluven v odpoledních hodinách prostřednictvím domény Skype. Ronie se hodně bála, aby jí nezaslechli rodiče, proto chtěla provést rozhovor venku, kde se jí však vypínal telefon. Proto nakonec rozhovor podala z domácího prostředí od PC, celou dobu ostražitě hlídala, zda někdo není v místnosti. Rozhovor byl z tohoto důvodu velmi rychlý.

Zpočátku Ronie hovořila velmi obecně o celé problematice, později se přesunula do oblasti osobního života. Jako důležitá informace je fakt, že se v budoucnu chce věnovat psychiatrii, o sobě říká, že se v dané problematice orientuje, je obeznámena i s legislativním a medicínským ukotvením (*viz Výzkumná zjištění*).

Osobně využívá ženský rod, který jí byl přisouzen, *„pořád používám ženský rod, takže jediné, co tak mám, je jenom jiné jméno.“* Coming oute u rodiny neprošla, snaží se na svou identitu upozorňovat postupnými kroky. Mimo jinakosti genderové identity ještě upozorňuje na svou bisexuální orientaci, *„takže to jsou takové jakkdyby ty coming outy jsou dva, takže se to snažím tak nějak jako dávkovat.“* Největší obavy jí dělá to, že by rodičům musela vše vysvětlovat, *„tady v tomhle je nejtěžší to, že aby nebinárního člověka přijal člověk, který o tom vůbec nic neví, takže je tam potřeba hrozně moc práce, hrozně moc vysvětlování.“*

V rámci přátel a školního kolektivu je plně vyoutovaná a vztahy se tím nijak nezměnily, *„ve škole u kamarádů a tak, všichni o tom ví, i když se tím prakticky nic moc nezměnilo.“* Tím, že přátele jako první informovala o tom, že je bisexuální a co tato situace obnáší, měla pocit, že byli již informovaní, a proto i její genderovou identitu přijali bez větších obtíží. Navíc informace přišly i ze strany jejího spolužáka, který informoval o své Transgender identitě, *„už si prošli takovou tou... tím úvodním šokem, dejme tomu, a všechny ty... takové ty otázky a tak schytal spíš on, takže to bylo takové docela jednoduché.“* Někteří Ronie kamarádi situaci stále nechápu, ale podle jejích slov se snaží informace zpracovat.

Ronie dochází k psycholožce a psychiatřičce, ale s jinou zakázkou. Svou identitu i přes to na sezeních s psycholožkou řešila, *„ale není to vyloženo jako za účelem nějaké tranzice nebo něčeho takového.“* V budoucnu by však chtěla odborníka za účelem řešení své genderové identity navštěvovat.

V budoucnu má v plánu především změnu jména na úřední rovině, ale vzhledem k tomu, že její rodina nemá dosud ani tušení o její situaci v oblasti genderu, tak se změnou nespěchá, *„ale ne asi v nejbližší době, protože je s tím hodně papírování.“*

9. Výzkumná zjištění

9.1 Jak se vyvíjí genderová identita u nebinárních jedinců?

Lena měla **již od svého dětství** momenty, kdy se necítila dobře v roli, do které byla stavěna. Bylo jí rodiči **vnucováno oblečení**, ve kterém se necítila být sama sebou a zároveň jí byla připisována sociální role, ve které se necítila být kompetentní. Zároveň neměla ráda, když jí dospělí říkali, že **je princezna**:

„Prostě už od dětství jsem měla takové momenty diskomfortu, které se prostě nedaly ničemu přiřadit nebo teďka už vím, že tam byla dysforie... proč se prostě cítím tak strašně nepříjemně v určitém oblečení, nebo když o mně lidi určitým způsobem mluví. Když mě třeba... když jsem byla malá a někdo řekl, že jsem princezna, tak to jsem se úplně otrásla... když mi byla nějakým způsobem vnucována ta holčičí nebo potom ženská role, tak jsem vždycky měla takový prostě hluboký vnitřní pocit, že tam něco nesedí...“

V době **dospívání** se Lena **začala vymezovat** a získávala si svůj vlastní styl. Jako téměř každý dospívající měla **vzory**, tyto vzory byly převážně **mužské**, podle kterých hledala svůj styl. Lena se mužskými celebritami inspirovala například v **módě**, kde nabourávala společenské stereotypy ženského odívání a zařazovala do svého šatníku oblečení většinou společností určené pro muže:

„Potom, když jsem začala v nějaké takové té pubertě a dospívání nějak jako víc řešit svoji identitu, a tak nějak se jako víc vymezovat, hledat si svůj vlastní styl a takhle, tak jsem měla hodně mužských vzorů... třeba, konkrétně v módě.“

Lena však cítila **velký tlak** na svou osobu ze všech stran, v té době zejména **od vrstevnic**, které od ní očekávaly, že se přizpůsobí své skupině a získá stejné návyky například ohledně **holení tělesného ochlupení**. V těchto záležitostech a zvyklostí dospívajících dívek se cítila nepatřičně:

„Pamatuju si, že pro mě bylo nekomfortní i hodně takových věcí jako třeba, jak se ostatní... nebo jak se holky, se kterými jsem chodila do třídy a tak, začaly holit a takhle, ale ode mě se to očekávalo taky. Tak jsem prostě jako cítila, že... že to je špatně, že prostě to ke mně vůbec nesedí.“

V 15 letech se stala **součástí LGBT komunity**, a to z důvodu své **sexuální orientace**, kterou chápala jako homosexuální či bisexuální. Začala se zajímat o tuto komunitu a snažila se **pochopit pojmy** a nálepky napříč celou LGBT komunitou. V tomto zájmu se seznámila i s trans identitami a snažila se pochopit jejich problémy, aby byla v diskusích schopná podávat relevantní argumenty pro podporu těchto jedinců. Bližším obeznámením si uvědomila, že se v některých aspektech své identity **cítí být součástí trans** komunity:

„Poprvé jsem začala postupně přicházet k nějakému uvědomění, když mi bylo asi 15 a zjistila jsem, že... že mě přitahují ženy a tehdy jsem začala nějak jako víc se zajímat o LGBT komunitu a snažit se pochopit různé nálepky... jsem začala v té době cítit, jako kdyby nějaké propojení s tou komunitou nebo jako takovou solidaritu i s ostatními lidmi... jsem se začala zajímat o trans lidi jako z toho důvodu, abych pochopila ty jejich problémy... a zjistila jsem, že spousta těch věcí, které o sobě říkají, sedí i na mě.“

Od 16 do asi 18 let měla **pochybnosti** o své identitě. Nebyla si jistá, jestli není trans kluk, protože některé aspekty a charakteristiky těchto identit na ni osobně pasovaly, z některých se však velmi vymykala. Jako problém vidí fakt, že trans identity jsou **podávány zcela binárně** a nemluví se tak o celém **spektru genderů**, které je možné. Nevěděla tak, že se nemusí nutně cítit jako chlapec ani jako dívka:

„Nemluví se vůbec o tom celém spektru, které existuje mezi tím... jsem měla takové období, kdy jsem si prostě občas říkala, jestli nejsem trans kluk a bylo to... byla to pro mě fakt divná představa, protože některé, jako kdyby... některé části seděly, ale jiné vůbec.“

Zlom nastal **v 19** letech, kdy Lena navštívila koncert **nebinárního umělce**. V tu dobu poprvé viděla někoho, kdo se prezentuje tímto stylem a došlo jí, že **podobně to cítí i ona**. Nebyla to pro ni však úleva, cítila se ve své nově objevené identitě **ztraceně** a měla pocit, že se vůbec nezná:

„Poprvé jsem viděla prostě naživo někoho, kdo se prezentoval takovým způsobem, jakým bych se chtěla prezentovat já... jsem věděla, že se prostě teďka

něco změnilo napořád a bylo to jako strašně děsivé... jsem měla fakt jako úplně šílené momenty, kdy jsem měla pocit, že prostě o sobě nevím vůbec nic..."

Jako problematické ve svém sebeuvědomění spatřuje především fakt, že téma nebinarity je ve společnosti neznámé a **málo diskutované**. Proto si až v pozdější době dospívání, okolo 19 let, začala uvědomovat možnost nebinarity a začala si vyhledávat pojmy týkající se této identity **na internetu**. Internet označuje za stěžejní v oblasti vývoje své identity:

„Že jsem nebinární mi trvalo zjistit hodně dlouho. Vlastně neměla jsem v tom jasno až do nějakých 19... je to málo diskutované téma, tak pro mě... tak prostě jsem neměla vůbec jako ani pojmy pro to popsat, co prožívám. Žijeme v době, kdy máme internet... je to největší zdroj podpory.“

Lena každý den nosí výrazný make-up, který je často okolím označován za extravagantní. Pro ni samotnou však znamená součást genderové prezentace a pomáhá jí mít větší kontrolu nad tím, jak ji lidé vnímají:

„Mi prostě pomáhá jako kdyby cítit menší dysforii a tak... pořád dokola říkali jako, že to je nějaké extravagantní.“

René měl první **pocity diskomfortu** již ve třetí třídě základní školy (*cca 8 let*). V tu dobu se **necítil dobře mezi dívkami** a mnohem radši by byl součástí chlapeckého kolektivu. V tu dobu již věděl, že se vymyká společenským předpokladům a **domníval se, že je trans chlapec**:

„Začínám přibližně ve třetí třídě, kdy poprvý to bylo takový jako... zvláštní pocit, jako, že se úplně necítím správně jako mezi holkama. A tehdy mi stačil takový ten pohled, jakože holka s klučíčí duší.“

Tento pohled na věc byl pro René **dostačující až do příchodu dospívání**. V době dospívání nebyla pro René podstatná fyzická změna jeho těla spojená s dospíváním, ale jako podstatné označuje problém v **sociálních kontaktech**, zapadání do sociální skupiny a připisování nežádoucích stereotypních **společenských rolí** okolím:

„Bylo pro mě horší... co se týče těch kontaktů a zapadání nějak do té skupiny a celkově do té třídy, do těch rolí... tak to bylo pro mě horší.“

René okolí od něho očekávalo, že se bude chovat jako dospívající dívka. Předpokládali například, že bude nosit **make-up**. On samotný měl experimenty s make-upem rád, co mu však vadilo byly reakce a **pozornost okolí**, které make-up přinášel, v tu chvíli se **cítil nekomfortně**:

„Jako bavilo mě to, ale zároveň, když si toho kdokoliv všiml a poukázal nějakým způsobem na to, tak to bylo takový to stáhnutí, že si musím to prostě dát z obličeje a všechno.“

V období deváté třídy základní školy (okolo **15. roku**) začal René experimentovat s různými druhy **účesů** a s chlapeckým **oblečením**. V tuto dobu se René více soustředil na **reakce svého okolí**. Experimenty později vyústily ve vysoce **maskulinní sebezprezentaci** a pojmání sebe sama spíše jako chlapce:

„Začalo takový testování s účesy, s oblečením a celkově, jak budou působit na ostatní... taková snaha podobat se tomu klukovi... kdy začaly i vlasy jako vysloveně úplně nakrátko.“

Po přestupu na střední školu se René začal prezentovat **výhradně maskulinně** i přes to, že si nebyl svou identitou jistý. Po nátlaku trans spolužáka přijal trans chlapeckou identitu, se kterou se identifikoval přibližně dva roky:

„Na gymplu, tak jsem začal vystupovat vysloveně jako kluk, i když jsem si ještě nebyl úplně jistý, jestli teda jako jsem spíš na tom pomezí nebinární nebo vysloveně už trans. Přišlo to kvůli nátlaku...“

Ve třetím ročníku střední školy René zjistil, že mu binární trans **identita nevyhovuje**, proto se začal identifikovat a prezentovat jako **nebinární**. Svůj gender označuje jako **fluidní**, a to v tom smyslu, že některé dny se cítí více jako chlapec a některé dny více jako dívka, a tak se i prezentuje v oblékání či chování:

„Nějaký dny se cejtím spíš jako holka, někdy spíš jako kluk, a tak nějak mezitím pluju, takže někdy si potřebuju stáhnout hrudník, někdy naopak ne a takhle

obecně se všema věcma. Někdy ty gesta, někdy to chování. Je to fakt den ode dne.“

Jako problematické René vidí špatnou **dostupnost informací**, a to zejména v počátcích krize identity, kterou lidé mívají v dospívání. Dostupné informace jsou buďto zkreslené, neúplné či **matoucí**. Důležitý zdroj informací René spatřuje v anglických zdrojích a v sociálních sítích zahraničních nebinárních osob. René oceňuje v Česku nově se rozvíjející se **neziskové organizace** jako je například Trans*parent, které v lepším sebezpoznání tápajícím jedincům pomáhají:

„Asi nejvíc matoucí je to pro toho člověka osobně, protože nejsou informace dostatečně k tomu, aby ten člověk se k tomu nějak dostal, zvláště v češtině. V angličtině už potom o tom jsou nějaké informace.“

Kelly se dlouhou dobu prezentoval **homosexuálně** a v souvislosti s tím se zúčastnil v době střední školy Prague Pride se svou přítelkyní, kde se dozvěděl o trans a nebinárních identitách. Do této doby se plně identifikoval se společností připsanou feminní identitou a svou občasnou dysforii **přisuzoval své poruše autistického spektra**:

„Tehdy ještě jsem se prezentoval jako holka a byl jsem tam vlastně se svojí přítelkyní... bavili jsme se právě i o trans lidech, a tak a teď ta slečna další se zeptala „no a co vy? Jak to máte s genderem?“... A já jsem žil hodně s tím dojmem, že to má hodně co dělat s tím faktem, že já jsem autista, takže jsem i tak nějak jako tu masku přijal.“

V následujícím měsíci jeho přítelkyně začala **experimentovat s jazykem** a využíváním mužského rodu při hovoru o své osobě, což Kelly později zkoušel také. Kelly se tak začal **zajímat o informace** ohledně nebinárních identit skrze neziskové organizace jako je například Trans*parent a začal též zkoušet možnosti svého genderu:

„Začínala používat mužskej rod a bylo to tak jakože zkouší... to bych mohl zkusit taky a zjistit, jestli mi to vyhovuje... ta otázka ve mně otevřela úplně jako novou genezi emocí... začal jsem si o tom hodně jako zjišťovat.“

S nově objevenými **možnostmi svého genderu** se následně Kelly sžíval asi půl roku. Zkoušel různé sebe prezentace v rozličných životních situacích a sledoval, jak se v nich cítí:

„Pak jsem to jakoby vyzkoušel na táboře, jak by to znělo, kdyby mi tak lidi říkali a tak... potom jsem tak nějak jako se s tím sžíval.“

Postupně Kelly přijímal svou identitu a věděl, že se **ne cítí jako dívka**. Řešil ve své identitě dilema, zda je **nebinární nebo trans** a stále se pokoušel nacházet nové možnosti, které mu gender nabízí:

„Nebyl jsem si ještě úplně jistej, jestli jsem nonbinary nebo vyloženě trans kluk nebo prostě co přesně to je... A nebyl jsem si tím až tak jistej, co přesně to je... [v té době] žongluju s myšlenkou, že nejsem holka.“

V této době začal Kelly **měnit svůj šatník**, do kterého zařadil více pánského oblečení. Na svůj maturitní ples řešil možnost pánského obleku.

Po maturitní zkoušce v době prázdnin se začal ještě více soustředit na **objevování** své genderové identity. Začal se **prezentovat** výhradně maskulinně, což částečně odbouralo jeho dlouholetou dysforii. Zároveň si v té době vybral **nové křestní jméno** pro osobní život, které je považováno za výhradně mužské:

„A víc jsem se jako začal nacházet, kdo jsem, což v tu chvíli bylo, že jako jo, jsem nebinární, ale možná tak trochu trans kluk a začal jsem víc si jako užívat tu masku... nebo to prezentování se jako kluk.“

V současné době, po dvou a půl letech sebeobjevování, Kelly považuje svůj gender za **vyřešený a ustálený** a nové podstatné změny ve svém chápání a prezentaci genderu nepozoruje. Společně se **změnou úředního jména** opadla i největší dysforie. Nekomfort Kelly pociťuje ještě v oblasti prsou, kde by v budoucnu rád podstoupil bilaterální **mastektomii**:

„Teď už se nějak jako dál neobjevuju na poli genderu, tak jsem se prostě ustálil, že jsem prostě... že jsem nebinární osoba... odpadla ta největší dysforie z toho, že konečně můžu lidem ukázat občanku a nebát se.“

Neris se vždycky cítil **mimo svůj přisouzený gender**, ale nevěděl, jak to definovat. Cítila jistou míru **nesounáležitosti** s ženským genderem. Okolo 17. roku se dozvěděla, že existuje nebinarita skrze **sociální síť**. Hledala si tedy **nálepku**, pod kterou by se mohl zařadit a hledal možnosti své existence:

„Jako asi poprvé, co jsem vlastně začala o tom přemýšlet, tak to bylo prostřednictvím vlastně Tumblr, kde jsem se tak nějak jako dozvěděl, že to tak jako existuje, to mi bylo... asi 17 nebo 18.“

Hledala si proto pojmy, kterými by mohl označit sám sebe. Měla však pocit, že označení nebinární si **nemůže** tak jednoduše **přivlastnit**, protože si **nepřipadala dostatečně** genderově nekonformní. Cítila se v označení nebinární neadekvátně, proto využíval pouze možnosti nebinárního jazyka v angličtině v on-line prostředí:

„Ne, že bych byla vyloženě jako nejvíc jako holčičí jako holka, co jsou všude kolem, to úplně ne, ale že bych z toho nějak jako úplně vystupovala, to zas taky ne... nevěděla jsem, jestli mám jako právo si to nějak... si to označení nějak jako přivlastnit.“

Na dlouhou dobu své pocity nekonformity **potlačil**, protože věděl, že to pro něho v současné době nemá lepší řešení. Dysforie se u něho opět začala více projevovat při **psaní bakalářské práce**, kde se zabývala nebinárními identitami. Odvahu mu dodala respondentka, které byl přisouzen při narození ženský gender a prezentovala se femininně a zároveň nebinárně. Od té doby má Neris odvahu téma nebinarity diskutovat se svými přáteli a požádal je, aby v interakci s ní využívali nebinární formy jazyka a jinou verzi jeho jména:

„Prostě to zapadlo někam dozadu a nějak jsem to jako neřešil, protože jsem si nemyslel, že by se to i dalo nějak řešit třeba... byl schopný ten člověk existovat takhle nějak nebinárně, tak jsem si vlastně dodal takovou jako odvahu... ovlivnila mě vlastně ta jejich odvaha a vytrvalost, to mi vlastně dodalo tu sílu to nějak jako víc zviditelnit svým přátelům.“

Do budoucna by měl Neris zájem o **hormonální terapii** testosteronem, která však pro nebinární osoby v České republice není možná. I z toho důvodu se snaží ke své nekonformitě přistupovat s nadhledem. Říká, že vnitřně s pocity **nemá problém**, ale nejvíce řeší každodenní interakce a naplňování svých hodnot pro plnohodnotný život. Nebinarita však není hlavní téma, na které vynakládá svou energii, protože pro ni momentálně **není dostupné řešení**:

„Jako vnitřně mi to spíš přináší radost, než že by to pro mě bylo nějaký trápení. Takže to pro mě ani není to hlavní téma... pro mě ta frustrace tam jako je, ale zároveň je jakoby prozatím... jsem jakoby smířen prozatím s tím, že to teď jako možný není. Samozřejmě chci nějak jako pracovat na tý změně do budoucna.“

Neris u sebe klade velký důraz na celé **pojímání nebinarity**. Zdůrazňuje **kontrast** mezi každodenním životem a úředním situacemi, kdy svůj přisouzený gender označuje jako svého zástupce vyžadovaného státem pro úřední situace, který však **nekoresponduje** s jejím soukromým Já, které využívá mimo úřady:

„Někdy musím vystupovat v nějaké té úřední, jakože binární identitě, kterou já, jak říkám, beru jako nějakou svou prezentaci v rámci nějakého toho práva nebo nějakých těch oficiálních situací.“

Alix ohledně vývoje svého genderu zmiňuje pouze **strohé informace**. Nikdy se necítil ani femininně ani maskulinně, ale přesto se **cítil ve svém těle dobře**. Proto si začal asi před dvěma lety na internetu **vyhledávat pojmy**, aby zjistil, jak může pro něho nedefinovatelné pocity zařadit. Došel až k pojmu nebinarita, u které se jeho pocity s definicemi shodovaly a začal se s ní tedy **identifikovat**. Svou nebinaritu sdílel nejprve v on-line prostředí, později i se svými přáteli:

„Prostě jsem přemýšlel a hledal tak pojmy, protože se mi zdálo, že nejsem tak úplně holka a zase tak úplně ne kluk... tak na mě vyskočila teda ta nonbinarita, která podle mě na mě dost seděla, takže jsem se pak s tím začal vyrovnávat.“

Ronie nechtěla ohledně vývoje svého genderu příliš hovořit. Zmiňuje však, že **dostupnost informací** v mladém věku je velmi malá a je těžké najít svou vlastní identitu. Ještě složitější je pak sebezpůsobení ve společnosti, která nemá též žádné informace, a navíc ani zájem o dané téma. Proto je dobré **mít nějaké vzory**, na které je možné v případě interakce s osobou nezkušenou v tématu poukázat a demonstrovat tak vlastní identitu na předem **vykonstruované formuli**, kterou však nelze považovat za univerzální, neboť každá nebinární osoba včetně Ronie je jedinečná, a tedy k obecné formuli nepřirovnatelná:

„V poslední době se čím dál tím víc lidí jako, dejme tomu, obětuje, a i kdyby mluvili o tom, o té jejich vlastní zkušenosti a o tom, jak to mají vlastně oni, i když se to nemusí týkat samozřejmě všech nebinárních osob... ale je to takové jednodušší umět poukázat na tohohle jedince a říct „jo, tak takhle podobně to zhruba je.“

V předložených případech nesounáležitost s přiřazeným genderem přicházela ve dvou typech životních období:

- raný věk, brzké dětství (Lena, René, Neris, Alix),
- v pozdějším dětství či dospívání (Kelly, Ronie)

U respondentů, kteří cítili nesounáležitost již od raného věku, se gender začal více profilovat do nebinární podoby v době dospívání.

K nebinaritě respondenti dospěli třemi různými způsoby:

- dostali se do LGBT+ komunity z důvodu sexuální orientace, zde se dozvěděli o trans* a nebinárních (Lena, Kelly),
- domnívali, že jsou transgender (René, Kelly),
- hledali nálepku pro své pocity dysforie (Neris, Alix, Kelly, Ronie).

Respondenti v době dospívání řešili svou sebezpůsobení a konformitu s vrstevnickou skupinou:

- změna šatníku (Lena, Kelly),
- pocit nepatřičnosti make-upu (René),

- výrazný make-up jako součást genderové prezentace (Lena)
- neholení tělesného ochlupení (Lena).

Respondenti zmiňovali i spokojenost či nespokojenost s podobou těla:

- cítí se dobře ve svém těle, nechce nic měnit (Alix),
- chce v budoucnu mastektomii (Kelly),
- chce microdosing (Neris).

Shodně ve všech případech se objevovala nespokojenost s malou informovaností společnosti a s tím spojené potíže s nedostupností informací v dospívání pro nebinární jedince.

Pět z respondentů má s nebinaritou těžkosti ve všedním životě a řeší ji každým dnem, jeden respondent (Neris) je se svou dysforií vyrovnaný a vnitřně s ní nemá problém.

9.2 Jaké zkušenosti mají nebinární osoby s přijetím společností, rodinou a přáteli?

Lena započala svůj coming out v úzkém okruhu svých **on-line přátel** změnou jazyka na neutrální, aby si nejprve **potvrdila svou nebinaritu**. Bylo pro ni velkou úlevou, když ji všichni bez **problému přijali**:

„Jsem začala teda používat na internetu neutrální zájmena... jenom v určitém okruhu přátel, abych prostě zjistila, jestli to sedí nebo nesedí, nebo co se děje... to byla obrovská úleva, že to každý přijal úplně v pohodě.“

Později začala svou nebinaritu přenášet i do skutečného života v každodenních interakcích a musela se smířit, že ji snaha prezentovat se taková, jaká je, stojí **mnoho úsilí**, protože téma není příliš známé a diskutované, takže musela svou identitu často zdoluhavě **vysvětlovat**. Často se musela potýkat s **nepříjemnými reakcemi**, když se podle svého okolí reprezentovala způsobem, který nesplňoval ženské stereotypy:

„Že to nikdo nepřijímá pomalu, že prostě zvláště v té české společnosti to fakt stojí neuvěřitelnou spoustu vysvětlování... jsem se setkávala s hodně nepříjemnými

reakcemi okolí, jako co se týče nějaké té nekonformity genderové... jako na to reagovalo špatně v podstatě celé okolí, včetně rodiny.“

Své **rodině** Lena o nebinaritě **neřekla přímo**, její rodiče to zjistili náhodou z neziskového časopisu, do kterého Lena přispěla svým článkem. Rodiče však identitu Leny nekomentovali ani nijak **neřešili**, avšak situace v rodině se stala **napjatou**. Lenu její rodiče **neodsuzují**, ale ani nijak **nepodporují**. Její matka identitu v některých situacích **obrací i proti ní**, otec celou situaci spíše **ignoruje**:

„Když jsem se s nima o tom se snažila bavit, tak jako tomu nějak moc otevření nebyli... takže bych neřekla, jako že mě, konkrétně moje mamka, nějak přijímá... spíš to používá jako zbraň občas.“

Velkou **oporou** je pro Lenu její **sestra**, která přistoupila na neutrální psanou češtinu. Z přátel jsou o nebinaritě informovaní všichni, Lena svou identitu před přáteli nijak **netají**, ti ji bez problémů přijali. Vzhledem k tomu, že preferuje interakce v anglickém jazyce, ovlivňuje to její celkový sociální život. Velkou podporu též cítí ze strany trans a nebinárních přátel, kde došlo k **plnému přijetí a podpoře**:

„Moje ségra je jediná z rodiny, kdo... kdo mě prostě nějakým způsobem podporuje... no, prostě o mně to ví v podstatě každý, řekla bych. Nebo rozhodně to před svými přáteli nějak nezatajuju a hodně to ovlivňuje můj nějaký sociální život v tom, že preferuju interakce v angličtině.“

O René nebinaritě na základní škole věděl **jeden člověk** ze třídy. Na gymnáziu poté **začal vystupovat jako chlapec** na nebinárním pomezí, jeho trans spolužák však nebinaritu **neuznával** a kladl na René nátlak, aby se vyhrnil do jedné binární podoby genderu, což René na nějaký čas splnil:

„Se mnou ve třídě je trans kluk... tam byl i z jeho strany takový ten nátlak, jakože nebinární vlastně úplně jako není... takže buďto jsem holka nebo kluk. Takže jsem přešel do toho klučičího.“

Nezřídka má René při nových známostech **problém s vysvětlováním** své identity, proto se většinou představuje jako trans chlapec případně jako „hermafrodit,“ což považuje za

nejméně náročné řešení v daných situacích. Povětšinou byl však René přáteli a spolužáky **přiját** a je z jejich strany **podporován**. Ve své školní třídě nebinaritu vzhledem k již dříve známé trans identitě spolužáka nemusel složitě vysvětlovat. Celkově škola přistupuje k trans* a nebinárním identitám kladně a vychází těmto osobám vstříc co se týče toalet či tělesné výchovy:

„Celkově okolí, jako společnost a takovýhle... tak staví se k tomu docela v pohodě s tím, že já se jim teda vždycky představím jako zkrátka, že jsem trans vysloveně až na kluka... škola to bere úplně v pohodě a vychází hodně vstříc.“

V rodině často jednotliví členové používají v interakcích s René jeho původní jméno, ale celkově z jejich strany cítí spíše **snahu**. Matka René nebinaritu zcela **přijala** a podporuje ho, otec se s identitou stále vyrovnává. Mladší sestrou byl René **zcela přijat**:

„V rodině se snaží s tím, že na to dost často zapomínají nebo je pro ně těžký to zpracovat... mám ségru mladší, ta... tý jsem se vyautoval jako poslední vlastně z té nejbližší rodiny a ta mě zaskočila úplně, na mě jenom „vždyť já to vím, v pohodě.“

Kelly zpočátku u sebe věděl o sexuální orientaci na ženy, o čemž byla jeho matka obeznámena. Jeho matka však nechtěla, aby byl informován i jeho otec, aby nebyl rozrušen. Když Kelly došel i ke své genderové identitě, prezentoval ji **nejprve v on-line prostředí** svým přátelům. U rodičů nechtěl podstupovat **žádné postupné kroky**, proto se rozhodl, že jim vše ohledně svého nebinárního genderu vyloží najednou. Vedl s nimi rozhovor o tom, že se necítí být dívkou. Jednalo se o jednostranný rozhovor, tedy spíše o Kelly výklad směrem k rodičům. Rodiče byli poněkud **znepokojeni**, svého potomka však **přijali**. Kelly jejich reakce však **nepřipadala upřímná**:

„Prostě jsem si sednul s oběma a jako všechno jim řekl... z toho byli jako hodně v šoku... přišlo takový to klasický „máme tě rádi takovýho... taková, jaká seš.“ Ale nebylo... mi to nepřišlo zas až tak upřímný.“

Ohledně vybraného nového jména a preference mužského rodu ve společných interakcích nebyl Kelly schopný s rodiči mluvit z očí do očí, proto jim **napsal dopis**, který

celý výběr vysvětloval. Rodiče nebyli z takové změny nadšení, ale přijali Kelly do několika měsíců. Matka začala jméno využívat, otec jméno stále **odmítá**:

„Jsem prostě jim napsal dopis, ktorej ale byl dost nepříjemnej pro ně... nakonec to začali nějak postupně přijímat v rámci měsíců... naši dělají pokroky... mamka střídá rody, jaký jí prostě přijde na pusu... táta ten občas právě použije ještě dead-name, ale když už, tak aspoň nějakou jako přezdívku.“

Širší rodinu Kelly informoval **skrze sociální sítě**. S těmito členy rodiny si však Kelly **nerozumí**, členové změnu jména i rodu **ignorovali** a stále používají jméno i rod původní. Na občasné problémy Kelly poukazuje i u své starší sestry, která též často využívá **původního jména** i rodu:

„Oni jsou takový spíš jako zabeďněný, že když jako nechtějí, tak nechtějí.“

Od přátel se Kelly dostalo **naprostého přijetí** a podpory. Kelly to přisuzuje tomu, že většina z nich je též členy LGBT+ komunity. Ti z přátel, kteří Kelly nepřijali takového, jaký je, již nepovažuje za přátele:

„No a vlastně, co se týká jako přátel, tak tam absolutní přijetí, protože jednak jsou všichni LGBTQI+, ale vlastně prostě... mám okruh blízkých přátel tak 3,4, co opravdu mě berou se vším všudy.“

Spolužáci na vysoké škole Kelly **naprosto přijali** hned od počátku. Problém byl pouze s jednou spolužačkou, která je věřící. Z vyučujících na univerzitě měl Kelly obavy, ti ale také až na jednu výjimku Kelly **přijali** a **respektují** jeho přání mužského rodu a jiného jména:

„Jsem těm vyučujícím vysvětlil a poprosil je... z jejich prostě přístupu, že se snažej, že jim to třeba jako ujede, takže co se týče prostě tady toho přijetí, tak si nemůžu stěžovat... i spolužáci to prostě vzali jako hotovou věc.“

Neris začala svůj coming out **v on-line prostředí**, kdy si založil tři Instagramy, jeden pro rodinu (zde nebinaritu neprojevuje), jeden na uměleckou tvorbu a jeden, kde prezentuje svůj nebinární gender. Zde se **seznámila s dalšími** nebinárními lidmi, kteří ji vzhledem

k jejich genderové identitě **naprosto přijali**. To, že věděl, že takoví lidé jsou, mu dodalo odvalu. Odvalu **vyjednávat téma** nebinárních s přáteli mu zároveň dodaly rozhovory pro bakalářskou práci s nebinárními lidmi. Svými přáteli byl Neris **přijat**:

„Tam můžu být víc jako otevřeně nějak nebinární... tam jsem se vlastně taky jako seznámila s dalšíma nebinárníma lidma a právě jsem chtěla jako vědět, jak to zvládaj oni.“

Svou nebinaritu Neris **neprezentuje své rodině** ani nijak více veřejně. **Bojí se**, že by téma nebinarity vůbec nepochopili a nepřijali, protože nejsou dle jejích slov zvyklí o společenských tématech přemýšlet. Neris však pro současnou dobu **stačí pár lidí** z řad přátel, kteří jí **poskytují bezpečné prostředí** pro nebinární existenci:

„Moje rodina o tom vlastně ještě ani nic neví. Oni jsou... nevím, ne jako že by vyloženě byli fóbni nebo tak, to asi ne, ale spíš je to pro ně hodně jako neznámé všechny tyhle věci... takže by to pro ně asi bylo tak nějak těžký nějak jim to vysvětlit.“

Alix začal postupně své nejbližší a **on-line přátele** seznamovat se svou nebinaritou pomocí nově vybraného jména a změny rodu na mužský. Později ve třetím ročníku střední školy se **svěřil jedné** své spolužačce a postupně i **ostatním** přátelům, pro které byla informace **těžce zpracovatelná**. Někteří z přátel změnu nepřijali, za ty, kteří Alixe přijali takového, jaký je, je vděčný:

„Jsem na to začal navykovat ty ostatní, který s tím měli dost těžkostí, protože když... když najednou je z jednoho ten druhý, je to trochu těžší. No, a někteří to samozřejmě nebrali furt.“

K vyjednávání genderové identity s rodiči má Alix **ambivalentní pocity**, chce, aby byli rodiče informovaní, ale neřekne jim to, protože **má obavy** z jejich reakce. S rodiči někdy hovoří v mužském rodě, což však interpretuje pouze jako zálibu v záměně rodů. Alixe sestra spolu se svým manželem informovaná je. Jimi byl Alix zcela přijat a je podporován a ponoukán k tomu, aby více před rodiči mluvil v mužském rodě a dal jim tak lepší příležitost v pochopení a poznání jeho genderu:

„Rodiče to teda ještě nevědí... na jednu stranu bojím, aby to zjistili a na druhou stranu chci, aby to zjistili. Ale furt ten strach převažuje, takže víc mluvím v tom holčičím.“

Ronie se před přáteli svou nebinaritou **netají**, vztahy s nimi to většinou **nezměnilo**, protože její coming out prakticky zahrnoval pouze změnu jména. Vzhledem k trans spolužákovi, se kterým Ronie chodí do třídy, měli již spolužáci o tomto tématu informace. Někteří přátelé stále Ronie identitu **nechápu**, **snaží se** však:

„Ve škole u kamarádů a tak, všichni o tom ví, i když se tím prakticky nic moc nezměnilo... tak někteří to ještě pořád trošku nechápu, ale snaží se, takže tam to bylo převážně pozitivní.“

Rodiče ani bližší rodina s nebinaritou **obeznámeni nejsou**. Vzhledem k bisexuální orientaci se Ronie snaží informace zprostředkovávat postupně:

„Vlastně jsem bisexuál, takže to jsou takové jakdyby ty coming outy jsou 2, takže se to snažím tak nějak jako dávkovat.“

Coming out u předložených případů probíhal velmi rozličně, lze však nalézt spojitosti mezi případy.

První prezentace nebinarity v předložených případech probíhala dvěma způsoby:

- on-line prezentace (Lena, Neris, Alix, Kelly),
- skrze blízkého přítele (René, Ronie).

Přátelé a spolužáci až na drobné výjimky nebinární identity přijali:

- velkou pomocí ve vysvětlování identity spolužákům byl ve dvou případech trans spolužák (René, Ronie),
- ve většině případů respondenti přímo zmiňují důležitost opory a jisté míry sounáležitosti přátel a známých z řad LGBT+ komunity (Lena, Kelly, Neris, Alix).

Školní prostředí si zcela pochvalují dva respondenti (René, Kelly).

Rodiče nebinárních osob jsou s identitou obeznámeni v polovině případů:

- nepřímé obeznámení se vyskytovalo v jednom z případů (Lena),
- přímé obeznámení se vyskytovalo ve dvou případech (René, Kelly),
- ve třech případech nebinární osoby rodině identitu neprezentují (Neris, Alix, Ronie).

9.3 Jak problematiku nebinárních osob uchopil odborník, se kterým spolupracovali/spolupracují?

Lena dochází dlouhodobě k psycholožce na **psychoterapii**, kde chtěla mimo jiné řešit i téma nebinarity. Při zmínce o identitě však na Lenu **psycholožka nereagovala**, pojem neznala a nebyla tak schopna s Lenou identitu v terapii adekvátně řešit:

„Třeba v terapii to nemůžu řešit tak, jak by chtěla nebo o tom mluvit tak moc, jak bych chtěla... to úplně jako ignorovala.“

V psychiatrické péči se tématu nebinarity již vyhýbá, protože má s reakcemi lékařů **špatné zkušenosti**. Když byla v psychiatrické nemocnici, setkala se s **homofobními** reakcemi na svou osobu. Zde byla i v průběhu hospitalizace testována pomocí Testu kresby postavy, kdy nekreslila androgynní postavu, následně však byla nucena nakreslit i postavu opačného pohlaví, což v tomto případě není možné. V této nemocnici se cítila celkově **nepříjatě**, byly jí vnucovány homofobní názory a lékaři se u ní pokoušeli změnit její názory a postoje a nebinární identita jí byla personálem vymlouvána:

„Jsem měla hodně negativní zkušenost v psychiatrické nemocnici, ve které jsem byla 5 týdnů... tam to bylo hodně špatné, že se ke mně chovali jako fakt hnusně... jsem se cítila tak jako nepřijatě, nebo že mě tím svým chováním svým způsobem odsuzuje... a že, jestli jsou mi tyhle reakce nepříjemné, tak prostě mám lidem přestat říkat o tom, že jsem trans.“

Celkově Lena posuzuje svou zkušenost s psychologem a zdravotníky **negativně**. Z jejich strany často dochází v případě Leny k **nedorozumění** případně i k **nepřijetí**. Lena zdůrazňuje **absenci inkluzivity** a ohleduplnosti, chtěla by, aby psychologové a zdravotníci alespoň znali pojem nebinarita a ona tak nemusela pokaždé svou identitu vysvětlovat:

„Už obrovská změna k lepšímu by bylo jenom to, kdyby ty lidi vůbec aspoň znali ten pojem a věděli co to znamená... prostě stačilo by být ohleduplnější jako, to by úplně stačilo.“

René navštěvuje sexuologickou poradnu, kde je však **nespokojený**. Sexuologickou péči považuje za nedostatečnou a zmiňuje, že tito odborníci **nejsou na takové úrovni**, jak by bylo potřeba. Odborníků zabývajících se trans a nebinární tematikou je velmi málo, často nebinaritu vůbec ani **neuznávají**, nebo s ní nejsou obeznámeni dostatečnou měrou, k trans tématům tedy přistupují velmi **binárně** a **stereotypně**. Jeho přímá osobní zkušenost se sexuoložkou byla velmi špatná, poukazuje na to, že lékařka ho velmi necitlivě odmítla:

„Sexuologové, to je kapitola sama pro sebe. Je to prostě nedostatečný. Obecně jich je strašně málo a ti, co už tady jsou, tak dost často nejsou na takový úrovni... berou prostě, jo, buďto jsi tohle nebo tamto.“

René zdůrazňuje **nevhodně** volená témata dotazů v diagnostických rozhovorech, které většina trans a nebinárních osob podstupuje. Otázky na sexualitu a intimnosti považuje za nevhodně zvolenou diagnostickou metodu, ve které se jako nebinární mladá osoba necítí dobře. V potaz též dává **nedostatečnou individualizaci** péče, totiž že odborníci postupují podle předem daných schémat a nezohledňují individuální rozdíly:

„Když už chtějí takovýhle posudky a tak, tak aby to udělali... líp zkrátka... nebrat ty lidi jako na běžícím páse jako nějaký zboží. Brát je jako individuální... ten člověk je fakt otevřený a že dává... dává prostě na dlaních to nejcitlivější z něj. A podle toho s tím člověkem jednat.“

Kelly nikdy **neměl potřebu** hledat psychoterapii za účelem řešení své genderové identity. Svou nebinaritu zpočátku **řešil s učitelkou** na střední škole, což považoval za formu neprofesionální terapie, která mu však v počátcích velmi pomohla. V rámci pozdější odborné psychoterapie je **velmi spokojený** s přístupem své psychoterapeutky, která ho ihned od počátku přijala takového, jaký je:

„[Učitelka] byla něco jako terapeutka, a protože právě jsem byl ze všech těch myšlenek okolo genderu hodně jako zmatenej. A právě s ní jsem to sdílel... tak já chodím na terapie asi už rok a půl si myslím a moje terapeutka... to vzala a až po nějaký době jsme se dostali k genderu a úplně v pohodě prostě. Ona je fakt skvělá terapeutka, takže já si na ní nemám stěžovat vůbec v ničem.“

O sexuologické péči Kelly uvažoval při řešení změny jména. Byl však **odmítnut** sexuoložkou, která neakceptuje nebinární osoby. Kelly poukazuje na **stereotypizovanost** a **binární pojetí** genderu sexuology:

„Jsem třeba zkusil napsat Xxx, jestli by akceptovala nebinární lidi, tak říkala, že ne... jsou sexuologové spíš pro binární trans lidi jako hodně stereotypizovaný. Takže i z toho důvodu mě to odrazuje... spíš mám z toho strach.“

Neris nemá osobní zkušenost se sexuology, ze zkušeností ostatních nebinárních však ví, že přistupují k tématu velice **binárně** a **stereotypně** a často volí k diagnostice **nevhodné otázky**. Zdůrazňuje, že standardy péče jsou **zastaralé** a odborníci nové standardy nereflektují. Vzhledem k očekávání profesionality je zklamání z nich velké. Jejich péči v současné době nezvažuje, v budoucnu by však měla o jejich péči zájem z důvodu touhy po microdosing testosteronu:

„Ty sexuologové k tomu pořád přistupují hrozně binárně... a hrozně nejen binárně, ale i stereotypně. Že je tam takový to „když sis hrála s panenka, tak nejsi dost trans žena“ nebo nevím jako. Prostě tyhle ty kraviny.“

Neris má zkušenost s psychologickou péčí, se kterou byla **spokojená**, jednalo se však pouze o tři sezení s univerzitní psycholožkou. V současné době hledá cenově dostupného terapeuta, který by mu vzhledem k nebinaritě vyhovoval:

„Byla jako moc fajn, ale co jsem si vlastně říkal, že vlastně se budeme znát tak krátkou dobu, že to vlastně ani nemá cenu se do toho nějak pouštět.“

Alix sexuologa v současné době **nenavštěvuje**, v budoucnu by však jeho péče rád využil, aby se dozvěděl **více o své identitě**. Celkovou úroveň péče však považuje za **zastaralou**. Alix využívá služeb psycholožky z důvodu řešení svých depresivních stavů a úzkostí, tedy ne primárně z důvodu vyjednávání svého genderu. Nebinaritu s touto psycholožkou probíral, ta ho **chápe a přijímá**:

„Sexuologa ještě nenavštěvuji a psychologa z tohoto důvodu taky ne.“

Ronie s psychologem ani sexuologem nepracuje primárně z důvodu genderu, k psycholožce dochází **z jiného důvodu**, s nebinaritou **částečně pracují**, s přístupem v tomto směru nemá větší problém. Poukazuje zejména na celkově **stereotypizovaný** přístup odborné společnosti obecně. Potřeba by dle ní bylo **zvýšení povědomí** o nebinaritě a větší diskutovanost tématu:

„To je celé založené na hrozně na stereotypech prostě... jakože nebinární člověk musí vypadat takhle a takhle, musí se chovat tak a tak... to je hrozně těžké potom vysvětlit, že i když někdo nespadá do takového toho stereotypu, tak to neznamena, že není ta jeho identita nějakým způsobem validní.“

Služeb psychoterapie využívá či dříve využívala většina z dotazovaných, přístup terapeutů lze rozdělit na dva způsoby:

- u čtyř respondentů došlo k přijetí či alespoň pochopení nebinární identity (Kelly, Neris, Alix, Ronie),
- na jednu respondentku terapeutka ohledně genderu nereagovala (Lena).

Zkušenost s psychiatrickou péčí má jedna respondentka, tato zkušenost byla velmi negativní (Lena).

Ze sexuologické péče:

- byli po vlastní zkušenosti dva respondenti zklamáni či odmítnuti (René, Kelly),
- mají všichni respondenti obavy či jsou z ní zklamáni.

Odbornou péčí respondenti označují jako:

- stereotypizovanou, binárně orientovanou, nebinaritu odmítající, málo informovanou a především zastaralou (všichni respondenti),
- homofobní a inkluzivitu absentující (Lena).

Respondenti se zmiňovali o nevhodných diagnostických metodách v podobě:

- otázek na sexualitu a intimitu i v mladém věku (René, Neris),
- kresby postavy (Lena).

9.4 Jaký mají nebinární osoby názor na legislativní a medicínské ukotvení své problematiky?

Lena považuje za největší legislativní problém fakt, že nebinarita **není nijak specifikována**. Legislativní (ne)ukotvení však nepovažuje za svůj největší problém, řeší především své osobní problémy:

„Co se týče nebinárních lidí v Česku... tak to úplně katastrofa, jako nejsme vůbec... v podstatě nikdo nás vůbec neregistruje... ale rozhodně to není můj největší problém.“

René zmiňuje **špatné ukotvení** trans* problematiky, kterou zákon a KMN-10 klasifikuje jako **nemoc** či poruchu. Nelíbí se mu, že jsou trans osoby považované za nemocné, na druhou stranu oceňuje, že procedury spojené s tranzicí jsou **hrazené pojišťovnou**. Též zdůrazňuje, že nutnost **sterilizace** pro úřední změnu pohlaví je proti lidským právům. Odsuzuje zejména **somatizaci** trans* a nebinární tematiky, která především v případě nebinarity nedává smysl:

„Tak to je dost velký problém, ale zase na druhou stranu tam potom to platí pojišťovna, různé ty procedury a tak... a je potřeba kastrace. To mi přijde neskutečný... navíc v různých zemích už to tam bylo uznáno jako že je to proti lidským právům... biologický základ, který bychom měli jako splňovat, takže zase je to ne úplně optimální, a ne úplně inkluzivní, co se nás týče.“

Neris považuje nebinaritu za naprosto **neukotvenou** v české legislativě, podle ní česká společnost s touto formou genderu vůbec nepočítá, což ztěžuje život těchto osob.

Neutrální jméno, které je u trans* témat v zákonu uvedeno považuje jen za nešikovný přestupný bod, který může jedince v jeho osobní sféře poškodit:

„České právo a česká společnost a jazyk s nějakou jako neutrální formou nebo jako s nebinárními lidmi vůbec jako zatím nepočítá. Jak říkám, možná tak nějaký přestupný bod v tranzici... takže je tak nějak jako těžký existovat, protože člověk to musí vyjednávat zvlášť v každých situacích.“

Alix označuje neukotvení nebinarity v legislativě za **diskriminační**, dává v potaz neexistenci třetího či neutrálního pohlaví v zákonu:

„Tak vím, jak v Česku na to přistupují... jsou jako dvě pohlaví a že neexistuje žádný třetí.“

Ronie chce v budoucnu studovat psychiatrii, proto je s medicínským ukotvením nebinární a trans* problematiky obeznámena. Označení nebinarity jako sexuální **poruchy** považuje za **nesmyslné**, stereotypní a zastaralé a nevidí zde spojitost. Též nucenou **sterilizaci** při změně pohlaví v občanském průkazu považuje za neetickou a zdraví nebezpečnou:

„Tohle vůbec nemá nic společného ani, jako že tady s ostatními sexuálními poruchami... sterilizace je hlavně podle mě kvůli tomu, že jakože společnost nechce vidět těhotného muže... že jsou prostě hrozně pevně dané stereotypy... lidi si hrozně stěžují, že tady tyhle identity jsou jako proti přírodě, a přitom sterilizovat někoho je stejně tak proti přírodě.“

Ukotvení nebinarity v české legislativě je respondenty celkově považováno za:

- nevhodné, nedostatečné, naprosto absentující (Lena, René, Neris, Alix),
- příliš somatizující (René),
- stereotypní, zastaralé a nesmyslné (Ronie).

U dvou respondentů bylo otevřeno téma nutné sterilizace, kterou shodně považují za praktiku proti lidským právům (René, Ronie).

Závěry výzkumné sondy

Cílem výzkumné sondy, která je součástí diplomové práce, bylo popsat a analyzovat životní příběh 6 nebinárních osob. Předmětem zájmu byl především vývoj jejich genderové identity od dětství až po současnost, dále pak uvědomování si genderové dysforie či jinakosti a řešení tíživých pocitů, které případně dysforie způsobuje v každodenním životě nebinárních jedinců. Sonda pojala i vyjednávání nebinární identity s rodinou a přáteli a zkušenost s péčí odborníků v oblasti genderové identity. Důležitým tématem byly i názory nebinárních osob na medicínské a legislativní ukotvení nebinární problematiky v České republice.

V této kapitole bude výzkumná sonda zhodnocena vzhledem k dostupným literaturám, které byly pojednávány v části teoretické.

První výzkumná otázka se týkala vývoje genderové identity nebinárních jedinců v průběhu jejich života. Nebinární osoby v předložených případech nejčastěji poprvé řešili svou nebinární identitu již v období raného věku (Lena, René, Neris, Alix), někteří se svou nebinaritou zabývali až v dospívání a prožívali tak nejspíš dětství, které bychom označili tradičním. Často tyto osoby však v době dospívání přesně neuměly své pocity dysforie definovat a považovaly se za binární trans jedince, ke konkrétnější profilaci identity u nebinárních jedinců docházelo v době adolescence. Můžeme tedy pravděpodobně souhlasit s názorem Pavlici (2018), který vycházel ze svých výzkumů na české trans a nebinární populaci, že binární trans osoby k pochopení své identity dochází zpravidla dříve než osoby nebinární.

Respondenti též hovořili o tělesné dysforii, tedy nespokojenost s podobou některých partií svého těla. Například jeden z respondentů (Neris) poukazyval na problematiku nemožnosti získání hormonální terapie v případě nebinární identity. Na stejný problém shodně poukazuje Richards (2016), který upozorňuje na nutnost zkreslování výsledků vyšetření nebinárními osobami pro dosažení takových hodnot, aby byl osobě diagnostikován *Transsexualismus – F64.0* a bylo tak možné této nebinární osobě hormonální terapii předepsat.

Druhá výzkumná otázka se týkala coming outu a přijetím rodinou a přáteli. Budge a Adelson (2013) ve své studii zmiňují, že přijetí rodinou a přáteli je pro trans osoby rozhodující pro zdravou sebe prezentaci a seberozvoj správným směrem. Jejich studie se sice týkala především binárních trans osob, v této oblasti je však zřejmé, že přijetí rodinou a blízkými je u nebinárních osob též rozhodující. V některých případech (Kelly, Lena) se nevyskytovalo přímé přijetí rodinou, což mělo za následek zpomalení či zhoršení možnosti vlastního rozvoje těchto nebinárních. Důležité bylo též přijetí přáteli, a to zejména z řad LGBT+ osob, kteří často byli první, kterým se respondenti se svou identitou svěřovali (Lena, Neris, Alix, Kelly). V některých případech (především René) se objevovala i mikroagrese v podobě nepřijetí nebinárního pojetí genderu ze strany binárních trans osob, která byla pro nebinární nejvíce zraňující. Tuto mikroagresi Pulice-Farrow a kolektiv (2019) definovali jako nejvíce zraňující vzhledem k příslušnosti k LGBTQIA+ komunitě, protože právě od těchto jedinců je očekáváno naprosté přijetí a největší podpora.

Třetí výzkumná otázka zobrazovala osobní zkušenosti s odbornou péčí sexuologickou a psychologickou, případně psychiatrickou a lékařskou. Jedna z respondentek (Lena) byla s péčí své terapeutky velice nespokojená, protože na ni terapeutka ohledně genderu nijak nereagovala. Tato respondentka měla též zkušenost s psychiatrickou péčí, kde jí byly vnucovány stereotypní binární názory. Chang (2018) však zmiňuje, že je potřeba k nebinárním jedincům přistupovat bez zažitých stereotypů a předsudků a naladit se na myšlení nebinárního jedince a v žádném případě nesmí dojít k vnucování terapeutových postojů a názorů. K toleranci v tomto případě nedocházelo a terapie selhávala. Celkově odbornou péči v Česku pak shodně všichni respondenti označili jako stereotypizovanou, binárně orientovanou, málo informovanou a zastaralou. I Matsuno (2019) ve své studii zmiňuje, že neznalost tématu nebinarity je v současné době největší problém. Terapeutům chybí alespoň minimální povědomí o nebinárních identitách, nebinárním jsou často připisovány atributy a problémy binárních trans osob a v tomto aspektu poté terapie selhává. V představených případech měla jedna respondentka též problém s diagnostickou metodou, která měla binární aspekt a byla tak v jejím případě nepoužitelná. S malým nebo žádným povědomím u odborného personálu pak měli všichni respondenti výzkumné sondy diplomové práce.

Čtvrtá a poslední výzkumná otázka se pak zajímala o osobní názor na legislativní ukotvení nebinární problematiky. Jedna respondentka (Lena) poukazovala na to, že jde v tomto směru o velký problém, který však není v její moci změnit, proto to není něco, co by v osobním životě řešila. Celkově bylo však ukotvení respondenty považováno za nedostatečné, zastaralé, stereotypní a příliš somatizující a zmiňovali, že by české zákony týkající se trans a nebinárních témat měly aktualizovat a více přizpůsobit lidským právům. Kritizována byla v odpovědích (René, Ronie) i nutnost sterilizace pro možnost úřední změny jména, která je uvedena v zákoně č. 89/2012. Na tento zákon je již v ohledu změny pohlaví předložen Návrh na změnu znění (2018), který úřední změnu pohlaví umožňuje i bez nutné sterilizace. Na takové změny bylo respondenty v rozhovorech poukazováno.

Nutno přiznat, že tato práce má značné limity. Mezi tyto limity výzkumu bychom mohli zařadit malou rozmanitost vzorku co se biologického pohlaví týče. Nebylo záměrem vybrat pro výzkumnou sondu ve všech případech biologické ženy, tento fakt byl dokonce zjištěn až při samotných rozhovorech. Mezi další limit bychom zařadili malé věkové rozmezí, které se pohybovalo od 17 do 24 let, což mohlo výsledky ovlivnit ve smyslu menší zkušenosti respondentů. Avšak v tomto případě je pak snazší výsledky jednotlivých případů mezi sebou porovnávat a hledat mezi nimi podobnosti vázané na věk a zkušenosti. Limitem by mohl být i způsob výběru vzorku, kdy respondenti byli vybíráni na základě dostupnosti a dobrovolnosti, práce tak opomíjí ty jedince, kteří o své identitě z různých důvodů vypovídat nechtějí. Dalším značným limitem je velikost vzorku, kdy zkoumáno bylo celkem 6 osob. V případě práce se však jedná pouze o výzkumnou sondu, která přibližuje možné problémy celé skupiny, které by mohly být předmětem dalšího zkoumání. Práce je v ohledu na česky psanou literaturu týkající se tohoto tématu inovativní, protože poukazuje na problémy, které se klasicky v odborných literaturách nevyskytují.

Závěr

Tato diplomová práce byla věnována nebinárním genderovým identitám. Teoretická část se pokusila zasadit nebinaritu do kontextu společenského nazírání na gender a genderové role a stereotypy. Samostatná kapitola pak představuje nebinaritu a její varianty a vývoj nebinární genderové identity, jak ji zobrazují dostupné literatury. Kapitola se též zaměřuje na genderovou lingvistiku českého jazyka ve vztahu k nebinaritě a možnosti genderově neutrálních variant jazyka. Dále jsou zde kapitoly věnované legislativnímu ukotvení nebinarity, možnostem úřední změny jména či pohlaví a odborné péči o nebinární jako je psychoterapie, hormonální terapie či genderově afirmační chirurgie. V závěru teoretické části jsou představeny české organizace a neziskové společnosti, které se věnují trans* a nebinární problematice

Cílem diplomové práce bylo popsat a analyzovat životní zkušenosti 6 nebinárních osob. Předmětem zájmu bylo především prožívání jejich dětství, uvědomování si genderové dysforie či jinakosti a řešení tíživých pocitů, které případně dysforie způsobuje v každodenním životě nebinárních jedinců. Sonda se též zaměřovala na zkušenosti s lékařskou a psychologickou péčí a na názor na legislativní ukotvení daného tématu v českých zákonech.

V rámci sondy byly stanoveny 4 okruhy hlavního zájmu:

- průběh dosavadního prožívání nebinární genderové identity
 - respondenti*tky prožívají zmatení v oblasti genderové identity již od raného věku dětství či dospívání
 - respondenti*tky se často nejprve domnívají, že jejich identita je binární trans*
 - respondenti*tky většinou řeší i svůj fyzický vzhled
 - respondenti*tky jsou velmi nespokojení*é s malou informovaností společnosti, což ztěžuje vlastní pochopení nebinární identity v dospívání
- průběh coming outu a vývoj vztahů s rodinou a přáteli
 - coming out probíhá zpravidla on-line nebo přes blízkého přítele
 - nebinární identita byla většinou přáteli přijata kladně

- důležitá je opora ze strany členů LGBTQI+ komunity
- nebinární identita byla rodičům prezentována v polovině případů, byla minimálně respektována
- osobní zkušenosti s lékařskou, psychologickou a sexuologickou péčí
 - v psychoterapii dochází většinou k přijetí a pochopení
 - ze sexuologické péče mají respondenti*tky obavy nebo jsou zklamáni
 - odborná péče je obecně označována jako stereotypizovaná, binárně orientovaná, zastaralá a málo informovaná
- názor na legislativní ukotvení problematiky v českých zákonech
 - legislativa považována za nedostatečnou, zastaralou a stereotypní
 - zmiňována naprostá nevhodnost nutnosti sterilizace pro změnu úředního pohlaví.

Největším problémem nebinárních identit je fakt, že nejsou probírány ve společnosti a jsou pro veřejnost neznámé a často označované za kuriozní či patologické. Jedná se však ve výsledku pouze o jiné nazírání na genderovou identitu, která je za tisíciletí stereotypizovaná a má dané podoby, které se pro veřejnost stávají zákonem. Přínosem této práce jsou dílčí poznatky a vhled do života nebinárních osob, což by mohlo napomoci pochopení strastí a snah této skupiny lidí většinovou společností. Stačilo by, kdyby se téma stalo více inkluzivním, veřejnost by byla více informovaná a tolerantní a usnadnila by budoucím nebinárním lepší pochopení svých rozporuplných pocitů a pocitů dysforie.

Prameny a literatura

- Barret, L. (2007). *Evoluční psychologie člověka*. Praha: Portál.
- Bem, S. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2), 155-162.
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88(4), stránky 354–364. Načteno z https://www.ahcafr.com/wp-content/uploads/2015/07/gender_schema_theory.pdf
- Brannon, L. (2017). *Gender: Psychological perspectives*. New York: Taylor & Francis.
- Brill, S., & Kenney, L. (2016). *The Transgender Teen*. Jersey: Cleis Press.
- Budge, S. L., & Adelson, J. L. (2013). Anxiety and Depression in Transgender Individuals: The Roles of Transition Status, Loss, Social Support, and Coping. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 81(3), 545–557.
- Cohen-Kettenis, P., & Pfäfflin, F. (2008). Poruchy pohlavní identity v období dětství a dospívání. V H. Fifková, *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity* (stránky 49–75). Praha: Grada.
- Čermák, I. (2006). Narativně orientovaná analýza. V M. Blatný, *Metodologie psychologického výzkumu: Konsilience v rozmanitosti* (stránky 85-109). Praha: Academia.
- Čermák, I., Hiles, D., & Chrz, V. (2007). Narativně orientovaný výzkum: interpretační perspektivy. V V. Řehan, & M. Šucha, *Sborník z konference Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku VI* (stránky 53-66). Olomouc: Univerzita Palackého.
- Čmejrková, S. (1998). Jazyk pro druhé pohlaví. *Český lid*, 85(3), 265-272.
- Fafejta, M. (2004). *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Nakladatelství Jan Piszkiwicz.
- Feinberg, L. (2000). *Pohlavní štvanci*. Praha: G plus G.

- Filipová, K. (2008). „*She or They?*“ *Genderové identity na mikrobloginovací stránce Tumblr*. Pardubice: Univerzita Pardubice.
- Hebká, T. (2019). *Problematika transgenderu*. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity.
- Chang, S. C., Singh, A. A., & Dickey, I. M. (2018). *A Clinician's Guide to Gender-Affirming Care: Working with Transgender and Gender Nonconforming Clients*. Oakland: Raincoast Books.
- Jahodová, D. (2016). Trans* příběhy o těle a s tělem. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 17(1), 77–88. Načteno z <http://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2016/01/07.pdf>
- Janošová, P. (2008). *Dívčí a chlapecká identita, vývoj a úskalí*. Praha: Grada.
- Koutná Kostínková, J., & Čermák, I. (2013). Interpretativní fenomenologická analýza. V T. Řiháček, I. Čermák, & R. Hytich et al., *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy* (stránky 9–43). Brno: Masaríkova univerzita.
- Maccoby, E. (2003). *The two sexes: Growing up apart, coming together*. Cambridge: Harvard University Press.
- Mardell, A. (2016). *The ABC's of LGBT+*. Miami: Mango Media Inc.
- Matsuno, E. (2019). Nonbinary-Affirming Psychological Interventions. *Cognitive and Behavioral Practice*, 26(4), 617–628.
- Matsuno, E., & Budge, S. (2017). Non-binary/Genderqueer Identities: a Critical Review of the Literature. *Curr Sex Health Rep*, 9, 116–120.
- Miltersen, E. (2016). Nounself pronouns: 3rd person personal pronouns as identity expression. *Journal of Language Works*, 1(1), 37–62.
- MKN-10 *Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů*. (nedatováno). Načteno z Poruchy duševní a poruchy chování (F00–F99): <https://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>

- Návrh, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. (2018). Načteno z <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwja4NXU4M3uAhVJl4sKHSXtBmoQFjABegQIAxAC&url=https%3A%2F%2Fwww.zakonyprolidi.cz%2Fmedia2%2Ffile%2F1806%2Ffile24813.pdf%3Fattach-ment-filename%3D6235537-2018-06-20-text-navrhu-6238527.p>
- Pavlica, K., Heumann, V., & Kučera, C. (2018). *Obavy a přání trans lidí*. Načteno z <https://jsmetransparent.cz/obavy-a-prani-trans-lidi-v-cr/>
- Pfäfflin, F., Bockting, W., Coleman, E., Ekins, R., & King, D. (2005). Editors' introduction. *International journal of transgenderism*, 8(1), stránky 1–2. Načteno z https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J485v08n01_01
- Procházka, I., & Weiss, P. (2008). Pohlavní identita. V H. Fifková, *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity* (stránky 13–18). Praha: Grada.
- Pulice-Farrow, L., Bravo, A. P., & Galupo, M. P. (2019). Your Gender is Valid”: Microaffirmations in the Romantic Relationships of Transgender Individuals. *Journal of LGBT Issues in Counseling*, 13(1).
- Richards, C., Bouman, W., Seal, L., Barker, M., Nieder, T., & T’Sjoen, G. (2016). Non-binary or genderqueer genders. *International Review of*, 28(1), 95–102.
- Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). *Interpretative Phenomenological Analysis: Theory, Method and Research*. Londýn: Sage Publications.
- Spencerová, T. (2003). *Jsem transdřák*. Praha: G plus G.
- Šmausová, G. (2002). Proti tvrdošijné představě o ontické povaze gender a pohlaví. V P. Barša, *Politika rodu a sexualni identity* (stránky 15–27). Brno: Masarykova univerzita.
- Vincent, B. (2019). Breaking down barriers and binaries in trans healthcare: the validation of non-binary people. *International Journal of Transgenderism*, 20(2-3), 132-137. Načteno z <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15532739.2018.1534075>

Vitelli, R., Scandurra, C., Pacifico, R., Selvino, M. S., Picariello, S., Amodeo, A. L., . . .
Giarni, A. (2017). Trans identities and medical practice in Italy: Self-positioning
towards gender affirmation surgery. *Sexologies*, 26(4), e43-e51.

Walek, C. (2014). *Stanovy: Prague Pride z.s.* Praha. Načteno z
[https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/ke-stazeni/20-
stanovy-spolku-prague-pride/file](https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/ke-stazeni/20-stanovy-spolku-prague-pride/file)

Wyrobková, A. (2005). Femininita a maskulinita v sociálně-psychologických teoriích a
výzkumu. *Československá psychologie*, 49(6), 540-553.

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících
zákonů. (2000). Načteno z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-301>

Zákon č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník. (2012). Načteno z
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Bibliografické údaje

Jméno a příjmení autorky:

Tereza Hebká

Studijní program:

Psychologie

Název práce:

Problematika osob s nevyhraněnou genderovou identitou

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Jaroslav Koťa

Rok dokončení práce:

2021

Celkový počet znaků:

145 167

Počet stran:

79

Název soubor umístěného na doprovodném CD:

DP_Hebka_Nebinarni

**Posudek vedoucího/oponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Tereza Hebká
 Obor studia: psychologie
 Název práce: Problematika osob s nevyhraněnou genderovou identitou
 Vedoucí práce: doc. PhDr. Jaroslav Koťa

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 79

Počet stránek příloh:-

Počet titulů v seznamu literatury: 38

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová přílehavost tématu

		2		
--	--	---	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	1			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

0				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	1			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	1			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost
výsledků v praxi

0				
---	--	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty apod.)

1				
---	--	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Lze laické veřejnosti vyložit rozdíly mezi nebinárními jedinci a jedinci s homosexuální či lesbickou orientací?
V čem by bylo vhodné zlepšit vědomosti terapeutů a psychiatrů setkávajícími se s nebinárními jedinci?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Diplomantka předložila k posouzení text, který je věnován relativně nové problematice, tedy u nás nezpracovanému tématu nebinárních genderových identit. V teoretické části je provedena důkladná analýza genderové identity a genderových rolí; poté je pozornost věnována otázkám transgenderu a nebinarity. Třetí kapitola obsahuje rovněž analýzu jazykových výrazů z této u nás zatím nejen psychologicky, ale i lingvisticky neuchopené záležitosti; v této souvislosti je rozebrána problematika jmen a příjmení včetně stále vynucovaného a dle mého soudu nesmyslného přechylování (a to zvláště tam, kde je vynucována proti vůli nositelů požadovaných příjmení). V textu je vložena i pro čtenáře poučná kapitola o právních aspektech nebinarity u nás a otázky jednání s úřady. Pátá kapitola je věnována odborné péči o nebinární jedince; šestá plasticky popisuje sdružení, které se u nás starají o tyto osoby. Empirická část obsahuje rozhovory s šesti nebinárními jedinci a v rozboru poukazuje na řadu problémů, s nimiž se tyto osoby setkávají jak v rodinách a s přáteli, tak s odborníky.

Celkové hodnocení: K práci nemám kritické připomínky, oceňuji naopak dobrý vhléd do dané problematiky opřený o znalost jak českých, tak velké řady zahraničních pramenů. I když výzkumnou část poznamenala současná pandemie covid 19, je úspornější empirická sonda přínosným vhlédem do života transgenderu. Práce přináší řadu pozoruhodných poznatků a lze ji považovat za přínosnou k poznání životních problémů jedinců s nebinární identitou. Text je jasně strukturován, jazykově je psán velmi přehledně a čitelně. Práce splňuje požadavky kladené na diplomové práce a lze ji doporučit k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis: doc. PhDr. Jaroslav Kořa

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Bc. Tereza Hebká

Obor studia: Psychologie

Název práce: Problematika osob s nevyhraněnou genderovou identitou

Oponent práce: Mgr. Lucie Vacková, Ph.D..

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 78

Počet stránek příloh: 0

Počet titulů v seznamu literatury: 41

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	x			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol		x			
Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi		x			
Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)		x			

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

- 1) Vysvětlíte rozdíly mezi binární a nebinární identitou.
- 2) Charakterizujte androgynního jedince. Lze nalézt odkazovací souvislost s androgynním mýtem v Platónově Symposiu?
- 3) Jakým způsobem by bylo možné předloženou výzkumnou studii rozšířit?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka DP se zabývá problematikou osob s nevyhraněnou genderovou identitou. V teoretické části nejprve definuje klíčové pojmy, dále se podrobněji zabývá teoretickým vymezením maskulinity, feminity, androgynie, nebinarity. V dalším kroku se zamýšlí nad vztahem mezi genderovou lingvistikou českého jazyka a nebinaritou, charakterizuje odpovídající legislativní hlediska společně s formami odborné péče o nebinární osoby. V závěru teoretické části představuje organizace sdružující a podporující nebinární osoby v České republice. V praktické části předkládá kvalitativní výzkumnou studii, zpracovanou metodou IPA. Cílem výzkumu bylo zjištění životních zkušeností 6 participantů v souvislosti s vývojem jejich osobní identity, společenského přijetí a poskytnuté odborné pomoci.

Klady a nedostatky DP:

Téma považuji za velmi aktuální a oborově přínosné. Autorka prokázala schopnost propojení teorie s praxí, čerpala přitom z dostatečného, i když ne příliš vysokého množství českých i zahraničních zdrojů. Text je psán čtivým, stylisticky a gramaticky splavným stylem, pouze v praktické části se občas objevují problematičtější formulace.

Připomínky mám - k absenci podkapitoly „Diskuse“, kterou však autorka naplnila po obsahové stránce tím, že diskusi vložila do „Závěrů výzkumné sondy“ (s. 70 -72). Dále postrádám jasné označení a očíslování výroků jednotlivých respondentů, které se v kvalitativním výzkumu běžně využívá. Vzhledem ke skutečnosti, že DP neobsahuje detailní přepisy rozhovorů, požaduji jejich předložení v rámci obhajoby.

Celkově považuji předložený text za inspirativní. Doporučuji k publikaci (ve formě článku), případně k dalšímu rozpracování v rámci Ph.D. studia.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis: 21/5 2021 Mgr. Lucie Vacková, Ph.D.